

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Bakalářská práce

Patricie Slaničková

Prestiž knihovnického povolání v současné informační společnosti (výzkum v menších místních knihovnách)

The Status and Social Prestige of the Library Profession in Contemporary
Information Society
(Research in Smaller Local Libraries)

Praha 2020

Vedoucí práce:

PhDr. Jiřina Šmejkalová, CSc.

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí práce PhDr. Jiřině Šmejkalové, CSc. za odborné vedení a cenné rady, které mi pomohly při psaní této bakalářské práce. Mé poděkování patří také všem účastnicím výzkumu za jejich ochotu a čas, který mi věnovaly. Děkuji rovněž všem svým nejbližším za podporu při psaní práce a po celou dobu mého bakalářského studia.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Patricie Slaničková

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá prestiží knihovnického povolání v současné informační společnosti. Teoretická část práce analyzuje současnou informační společnost a její proměny v čase, charakterizuje knihovnickou profesi ve spojitosti s proměnou role veřejných knihoven a věnuje se otázce prestiže nejen knihovnické profese, ale také profesí obecně. Práce uvádí do společenského problému, jímž je nedocení knihovnické profese. Výzkumná část práce si na základě tohoto problému klade za cíl zhodnotit současnou sociální prestiž knihovnických pracovníků z menších místních knihoven v kontextu proměňující se sociální role veřejných knihoven. Výzkum v rámci výzkumné části práce byl realizován v průběhu let 2019/2020 v České republice formou smíšeného výzkumu kombinujícího výzkum kvalitativní a kvantitativní. Závěr bakalářské práce se věnuje analýze a shrnutí výsledků tohoto výzkumu.

Klíčová slova

knihovnictví, knihovnická profese, veřejné knihovny, místní knihovny, prestiž profese, sociální prestiž, informační společnost

Abstract

The bachelor's thesis deals with the prestige of the librarian profession in today's information society. The theoretical part analyses the current information society and its changes over time, characterizes the librarian profession in connection with the changing role of public libraries and deals with the issue of prestige both of the librarian profession and the professions in general. The thesis introduces the social problem, which is the underestimation of the librarian profession. Based on this problem, the research part of the thesis aims to evaluate the current social prestige of library staff from smaller local libraries in the context of the changing social role of public libraries. The research within the research part of the work took part during the years 2019/2020 in the Czech Republic, in the form of a mixed research combining qualitative and quantitative forms of research. The conclusion of the bachelor's thesis aims to analyse and summarize the results of this research.

Keywords

librarianship, librarian profession, public libraries, local libraries, occupational prestige, social prestige, information society

Obsah

1. Úvod.....	8
2. Informační společnost.....	10
2.1 Charakteristika informační společnosti.....	10
2.2 Informatizace společnosti a její důsledky.....	11
2.3 Společnost znalostní.....	12
2.4 Role veřejných knihoven v informační společnosti.....	13
2.4.1 Vznik digitálních knihoven.....	13
2.4.2 Automatizace knihoven.....	14
3. Knihovnické povolání.....	16
3.1 Vývoj knihovnického povolání a vzdělání ve světě a v Čechách.....	16
3.2 Současné knihovnické povolání a vzdělání v České republice.....	17
3.2.1 Typové pozice.....	18
3.2.2 Profesní kvalifikace.....	19
3.2.3 Finanční ohodnocení.....	19
3.3 Budoucnost knihovnického povolání.....	19
4. Prestiž knihovnického povolání.....	22
4.1 Postavení lidí ve společnosti.....	22
4.1.1 Sociální struktura společnosti.....	22
4.1.2 Problém sociální stratifikace.....	23
4.1.3 Prestiž.....	23
4.2 Prestiž povolání.....	24
4.2.1 Zkoumání prestiže povolání.....	25
4.2.2 Tuzemské výzkumy prestiže povolání.....	26
4.3 Otázka prestiže knihovnického povolání.....	28
4.3.1 Výzkumy v oboru knihovnictví.....	28
4.3.2 Knihovnické povolání v rámci světových a tuzemských výzkumů veřejného mínění....	28
4.3.3 Sebevnímání knihovnic a knihovníků.....	33
4.3.4 Feminizace knihovnického povolání.....	35
4.3.5 Shrnutí výzkumů prestiže knihovnického povolání.....	35
5. Prestiž knihovnického povolání v České republice v letech 2019/2020.....	37
5.1 Vymezení výzkumného problému.....	37
5.2 Cíl výzkumu.....	37

5.3 Metodologie výzkumu.....	38
5.3.1 Výběr účastníků výzkumu.....	39
5.4 Kvalitativní výzkum formou rozhovorů.....	41
5.4.1 Hlavní výzkumná otázka a otázky tazatelské.....	42
5.4.2 Analýza odpovědí.....	43
5.5 Kvantitativní výzkum formou dotazníku.....	50
5.5.1 Sestavení a vyplňování dotazníku.....	51
5.5.2 Analýza odpovědí.....	52
5.6 Interpretace výsledků.....	54
6. Závěr.....	56
7. Použité zdroje.....	57
8. Seznam tabulek.....	64
9. Seznam příloh.....	65

1. Úvod

Násobící se objem dat a informací či rychlý rozvoj moderních informačních a komunikačních technologií ve druhé polovině 20. století můžeme označit za hlavní příčiny transformace tradiční průmyslové společnosti v současnou společnost informační. Vysoké nároky na schopnost orientovat se ve světě plném informací a efektivně využít jejich potenciál předznamenávají budoucí transformaci společnosti ve společnost znalostní. Právě informatizace společnosti s sebou přinesla řadu nových možností, avšak i negativních důsledků projevujících se především v oborech spojených s komunikací a vztahy mezi lidmi, mezi něž řadíme i knihovnictví. V zájmu uspokojení potřeb současné společnosti by měly knihovny – především však ty veřejné – umět aktivně reagovat na společenské změny a být si vědomy své aktuální role ve společnosti. Nejen role veřejných knihoven, ale i role knihovnických pracovníků prochází neustálými změnami. Stávají se z nich mimo jiné například pedagogičtí pracovníci, kteří podporují rozvoj informační, čtenářské či počítačové gramotnosti. Přestože je práce knihovnických pracovníků pro společnost důležitá, prestiž knihovnického povolání je z pohledu široké veřejnosti i samotných knihovnic a knihovníků nízká.

Ve své bakalářské práci, která nese název *Prestiž knihovnického povolání v současné informační společnosti (výzkum v menších místních knihovnách)*, se budu zabývat společenským problémem spojeným s nedocenením práce knihovnických pracovníků. Toto téma jsem si zvolila především v souvislosti s vlastním zájmem o současnou knihovnickou profesi a praxi a budoucí vývoj knihovnictví. V průběhu psaní této práce jsem se chtěla dozvědět více informací o současné knihovnické praxi, neboť je mi toto téma velice blízké a přála bych si po dokončení vysokoškolského studia pracovat právě na pozici knihovnice ve veřejné knihovně.

Teoretická část práce představí čtenáři roli veřejných knihoven a knihovnických pracovníků v kontextu současné informační společnosti. Popíše mimo jiné aktuální situaci a budoucnost knihovnického povolání a vzdělání v České republice. Převážně se však bude zabývat problémem sociální stratifikace a nízké prestiže knihovnického povolání. Tyto problémy opře o výsledky z dlouhodobých světových i tuzemských výzkumů veřejného mínění a z výzkumů zaměřených na sebevnímání knihovnic a knihovníků. Uvede také hlavní příčiny tohoto společenského problému a nalezne možnosti jeho řešení.

Předmětem výzkumné části práce pak bude popis, analýza a shrnutí výsledků výzkumu prestiže knihovnického povolání, který jsem realizovala v průběhu let 2019/2020 v České republice. Hlavním cílem tohoto výzkumu bude zhodnotit sociální prestiž knihovnic a knihovníků z menších místních knihoven České republiky, a to v kontextu proměňující se sociální role veřejných knihoven v současné informační společnosti. Výzkum bude realizován nejen prostřednictvím kvalitativního průzkumu formou rozhovorů, nýbrž také prostřednictvím dotazníkového, respektive kvantitativního šetření. Na základě integrovaných výsledků z obou částí výzkumu bude zodpovězena hlavní výzkumná otázka.

2. Informační společnost

První kapitola se zaměřuje na téma transformace společnosti ve společnost informační, tedy na tzv. proces informatizace. Tomuto procesu se připisuje stejný význam, jaký měla kdysi industrializace. Právě poslední etapa industrializace ve 20. století, v níž hrál hlavní roli rozvoj informačních technologií, vedla k postupné informatizaci společnosti. Přestože se v současné době nacházíme ve společnosti informační, která bude charakterizována v následujících odstavcích, stále častěji se setkáváme s názorem, že se postupně dostáváme do další vývojové fáze označované jako společnost znalostní neboli společnost celoživotního učení. Tato vývojová fáze bude zmíněna ještě později v této kapitole.

2.1 Charakteristika informační společnosti

Společnost prochází nepřetržitými změnami, které jsou v mnoha případech důsledky nových objevů a vynálezů. Za ten největší, v oboru informační vědy nejdůležitější, považujeme bezpochyby vynález počítače a výpočetní a komunikační techniky ve 20. století, který přispěl ke vzniku nového typu společnosti, společnosti informační. Tu definuje Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) následovně:

Společnost založená na integraci informačních a komunikačních technologií do všech oblastí společenského života v takové míře, že zásadně mění společenské vztahy a procesy. Nárůst informačních zdrojů a komunikačních toků vzrůstá do té míry, že ho nelze zvládat dosavadními informačními a komunikačními technologiemi. (Jonák, 2003-)

Definic informační společnosti existuje mnoho. Proto bych na tomto místě ráda pro jejich pozdější srovnání uvedla ještě jednu z nich. Jde o definici E. Garfielda, který patřil mezi nejvlivnější osobnosti v oboru knihovnictví a informační vědy ve 20. století. Ten charakterizoval informační společnost následovně:

System, pro nějž je typický fakt, že rychlé a spolehlivé uspokojování potřebnými informacemi je normální stav. (Vymětal, 2010, s. 17)

Jak je z obou definic zřejmé, o novém typu společnosti – společnosti informační – se začalo hovořit v době velkého nárůstu informací. Nicméně první zmínky o proměně společnosti v závislosti na příchodu nových elektronických médií vyjádřil ve svém díle významný kanadský filozof a spisovatel Marshall McLuhan již v roce 1962, tedy v době, kdy informační společnost či internet představovaly nedohlednou budoucnost. V knize s názvem Gutenbergova galaxie formuloval poprvé myšlenku existence tzv. globální vesnice. Jde o *metaforické vyjádření představy světa jako jednoho společenství bez jakýchkoli komunikačních bariér, které postihuje změny v lidských vztazích způsobené informačními a komunikačními technologiemi. Díky rychlosti šíření informací v celosvětových sítích mohou mít lidé k sobě i z nejvzdálenějších míst blízko, podobně jako je tomu na vesnici* (Jonák, 2003-). Elektronická média vidí jako spojovací článek všech koutů světa a předpovídá tak nepřímý vznik informační společnosti. Ta se potýká s velkým nárůstem informací, což vede k budování komunikačních sítí za účelem zjednodušení mezilidské komunikace a zajištění univerzálního přístupu lidí k informacím.

S informacemi se člověk setkává každý den a stále více obyvatel k nim má přístup. Informaci můžeme na tomto místě definovat například jako *jev a proces, který vzniká nezávisle na nás a který zachycujeme nevědomě i vědomě* (Cejpek, 2005, s. 23). Jde tedy o podnět, jež v mozku zpracováváme a tvoříme z něj následnou znalost. Zvláštním druhem informací jsou data, jež představují informace v digitální podobě, zapsané do tzv. binárního kódu čitelného pomocí počítačového programu. Právě tento druh informace hraje klíčovou roli v otázce procesu technologické inovace, budování globální sítě informací a informatizace společnosti.

2.2 Informatizace společnosti a její důsledky

Onen zmiňovaný velký nárůst informací vede k potřebě člověka tyto informace zpracovávat, shromažďovat a ukládat. *Technický pokrok současnosti dosáhl takové úrovně, že umožňuje zpracovávat, uchovávat a přenášet informace v jakékoli podobě (písemné, zvukové, vizuální) a to bez omezení časem, objemem či vzdáleností* (Vymětal, 2010, s. 15). Informační společnost se tak stala fenoménem, který otevřel cestu novým možnostem, podpořil mezinárodní spolupráci a globální výměnu informací.

Samotný proces přechodu od společnosti industriální ke společnosti informační nazýváme již výše zmíněným pojmem informatizace společnosti, pro který nalezneme jednu z možných definic opět v České terminologické databázi knihovnictví a informační vědy (TDKIV):

Zavádění informačních a komunikačních technologií do sociálních procesů s cílem zvýšit poznatkový potenciál společnosti. Informatizace mění industriální společnost ve společnost informační. (Jonák, 2003-)

Změny spojené s informatizací společnosti jako například urychlení a usnadnění práce člověka jsou ve většině případů pozitivního charakteru. Podíváme-li se ale na informatizaci společnosti z jiného úhlu pohledu, můžeme spatřit její negativní dopad například ve ztrátě některých pracovních míst z důvodu nahrazení člověka technologiemi. Dalším problémem je informační zahlcení, které vzniká z nadbytku informací, nebo na opačné straně problém digitální propasti (z anglického termínu digital divide). Tento pojem můžeme popsat například jako *propast v přístupu k informačním zdrojům a službám mezi těmi, kdo mají prostředky na nákup počítačového hardwaru a softwaru nezbytného pro připojení k internetu a nízkopříjmovými rodinami a komunitami, které si přístup k internetu dovolit nemohou* (Reitz, c2004-2014). Nad těmito a mnohými dalšími problémy bychom se měli zamyslet a pokusit se jim vyvarovat. Přestože není tato práce zaměřená na téma potíží spojených s informatizací společnosti, zčásti se tohoto tématu dotýká.

Na základě předchozích odstavců týkajících se informatizace společnosti a jejím důsledkům můžeme konstatovat, že na člověka jsou kladeny nové nároky. Měl by zvládat nově vznikající technologie a přizpůsobit se technologickým změnám. V moderní informační společnosti by měl být člověk schopný uvědomovat si své informační potřeby, orientovat se ve světě informací, umět informace vyhledat a efektivně jich využít. To vše můžeme shrnout pod pojem informační gramotnost, která se stala důležitým předpokladem životního úspěchu jedince i správného vývoje celé společnosti.

2.3 Společnost znalostní

Nejen informace a přístup k nim, ale stejnou měrou i znalosti jsou stále častěji zmiňovány jako základ informační společnosti. V současné době již zaznamenáváme náznaky posunu od společnosti informační do další vývojové fáze společnosti, a to společnosti znalostní neboli společnosti celoživotního učení (knowledge society, learning society).

Jde o vyspělou společnost založenou na vzdělání a individuálních i kolektivních znalostech, jejichž význam roste ve všech sférách života a ve všech sociálních institucích moderní společnosti. Zde již

klíčovou roli nehrají informace samotné, ale jejich využívání, a je proto důležité *zajistit co nejširší přístup k veřejným informacím a znalostem pro vzdělávací a kulturní účely a poskytovat vysoce kvalitní, diverzifikované a spolehlivé informace* (Guttman, 2003, s. 5). Využívání informačních technologií a jejich zapojení do výroby, vzdělávání i do běžného života zjednodušuje mezilidskou komunikaci, urychluje výrobní procesy a přináší s sebou mnohá další pozitiva. Aby k tomu docházelo, je zapotřebí poskytovat všem lidem stále vyšší úroveň vzdělání, díky které budou moci naplno využívat výhod informatizace společnosti a naleznou v této společnosti uplatnění.

2.4 Role veřejných knihoven v informační společnosti

Prudký vývoj informačních technologií či informační a publikační exploze jsou procesy zcela běžné pro současnou společnost, nicméně skýtají mnohá nebezpečí. Na člověka jsou kladeny stále vyšší nároky v oblasti informační gramotnosti.

Přestože veřejné knihovny slouží především ke zprostředkování informací, není to zdaleka jediná služba, kterou nabízí. V rozvoji informační gramotnosti pomáhají mnoha způsoby. Pořádají vzdělávací programy a kulturní akce pro všechny věkové skupiny lidí. Podporují vzdělávání a výzkum, a to jednak formou informačního a studijního zázemí, ale také prostřednictvím odborného poradenství a pomoci při vyhledávání potřebné literatury – poskytují tzv. referenční a rešeršní služby. Kromě informační gramotnosti podporují také čtenářskou a počítačovou gramotnost. Různými způsoby motivují ke čtení, pomáhají v rozvoji schopnosti porozumění a interpretace textu a zajišťují vzdělání v základní počítačové gramotnosti především pro seniory. Z předchozího výčtu je evidentní, že role knihoven je velice úzce spjata s formálním i neformálním vzděláváním (sebevzděláváním). Knihovny se snaží spolupracovat s různými vzdělávacími institucemi v rámci formálního vzdělávání, nicméně *studium jím nekončí, ale je pro většinu lidí celoživotní aktivitou. Ve stále složitější společnosti potřebují lidé v různých etapách svého života získávat nové dovednosti. Napomáhat tomuto procesu je důležitým úkolem veřejné knihovny* (Koontz a Gubbin, 2012, s. 16).

2.4.1 Vznik digitálních knihoven

Knihovna je institucí, která musí umět reagovat na společenské změny. Velké množství dat a informací je již v současné době předáváno a uchováno v elektronické podobě. Součástí knihovnických fondů se tak stávají digitální sbírky složené jak z textových, obrazových a zvukových

dokumentů vycházejících přímo v digitální podobě, tak i z tzv. tradičních neboli nedigitalizovaných dokumentů, které se do digitální podoby následně převádějí. Vznikají tak rozsáhlé digitální knihovny, jež jsou zpřístupněny pomocí počítačových sítí. Účelem jejich budování je poskytnout uživatelům možnost jednotného přístupu k digitálním a digitalizovaným dokumentům, případně i k sekundárním informacím o tištěných primárních zdrojích z fondu knihovny (Celbová, 2003-). Ve chvíli, kdy je fond knihovny složen nejen z tradičních tištěných dokumentů, ale také z dokumentů digitalizovaných, jinými slovy když knihovna spravuje i vlastní digitální knihovnu, nemluvíme již o knihovně klasické, nýbrž o knihovně hybridní.

V moderní informační společnosti je však zcela běžné, že mnohé dokumenty jsou přístupné v digitální podobě na webu. Přestože nejsou pomocí internetu všechny tyto dokumenty dostupné bezplatně či v tištěné podobě, představují internetové vyhledávače a online knihkupectví novou velkou konkurenci pro knihovny. Knihovny by se v takovém případě měly zaměřovat nikoli na kvalitu a rozsáhlost svého fondu, ale na to, co konkrétně a jakým způsobem poskytují. Kompetence knihoven se tak čím dál tím více redukuje na poskytování těžko vyhledatelných, drahých, vzácných nebo unikátních zdrojů a služeb (Skenderija, 2005) a poskytování přístupu k internetu a elektronickým zdrojům všem svým uživatelům.

2.4.2 Automatizace knihoven

Shromažďování dokumentů, jejich organizování a zpřístupňování bylo považováno za nejdůležitější funkce knihoven a archivů již v letech před naším letopočtem. S příchodem moderních informačních a komunikačních technologií ve druhé polovině 20. století dostala však tato funkce zcela nový rozměr, a to především díky mikropočítačům a internetu.

Automatizací knihoven nazýváme proces integrace nových komunikačních technologií a výpočetní techniky do knihoven a informačních středisek, a to za účelem zvýšení kvality a efektivnosti služeb v těchto centrech a zefektivnění a racionalizace činnosti knihoven, jako je například zvýšení produktivity práce, zlepšení obsluhy pro čtenáře a uživatele nebo možnost využívání těchto nových moderních typů služeb (Růžička, 2010). Vzniká tak vedle toho mimo jiné automatizovaný knihovnický systém, který definuje Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) následovně:

Aplikační software provozního (transakčního) typu, určený k automatizaci procesů realizovaných v knihovně. Obvykle má modulární strukturu; typické moduly jsou akvizice,

katalogizace, OPAC, výpůjčky a MVS, správa seriálů. Zpravidla obsahuje i nástroje pro zapojení do sítě knihoven a pro komunikaci s externími zdroji. (Kučerová, 2003-)

Bez automatizovaného knihovnického systému se již v dnešní době knihovna neobejde. Jejich nabídka je široká. Nejznámějšími komerčními systémy jsou například Aleph od firmy Ex-Libris nebo Tritius, nástupce systému Clavius. Vedle toho systémem s otevřeným přístupem je například Koha. Díky automatizovaným knihovnickým systémům je práce knihoven rychlejší a efektivnější. Uživatel má snadnější přístup k informacím a knihovníci a informační pracovníci mají na jednom místě vše potřebné pro svou práci: katalog knihovny, konto čtenáře, digitální úložiště, výpůjční a akviziční protokol, správu bibliografických záznamů a exemplářů, možnost komunikace s ostatními knihovnami či administrace systému.

Tato kapitola se věnovala nejprve popisu transformace společnosti z tzv. společnosti industriální (průmyslové) ve společnost informační. K této transformaci došlo v důsledku velkého nárůstu informací a dat a s tím spojeného příchodu moderních informačních a komunikačních technologií ve druhé polovině 20. století. Byla zde zmíněna i nová fáze společnosti, společnost znalostní (společnost celoživotního učení), o které můžeme mluvit jako o další vývojové fázi společnosti.

Byl zde objasněn také pojem informatizace společnosti a zmíněny společenské změny a důsledky pozitivního i negativního charakteru s ní spojené. S informatizací a správným vývojem společnosti jsou spojeny také vyšší nároky v oblasti informační gramotnosti, které jsou na člověka kladeny. Rozvoj informační, čtenářské a počítačové gramotnosti podporují vedle jiných institucí také právě knihovny, a to mnoha způsoby. Patří tak mezi instituce aktivně reagující na společenské změny. V této souvislosti vznikají vedle klasických knihovních fondů mimo jiné i rozsáhlé digitální knihovny a zavádějí se automatizované knihovnické systémy, bez kterých se knihovny již v dnešní době neobejdou.

3. Knihovnické povolání

Knihovnické povolání a s ním spojené vzdělání má hluboké kořeny v historii lidstva. Co se knihovnické práce týče, nejstarší záznamy o zakládání knihoven a tvorbě knihovních sbírek máme již ze starověkého Egypta, Mezopotámie či Římské říše. Nicméně knihovnickou práci nazýváme knihovnickým povoláním až od 19. století, kdy začaly vznikat první příručky pro knihovnickou činnost a první knihovnické školy. V Čechách se stal průlomovým rokem rok 1920. Zdeněk Václav Tobolka tehdy založil první knihovnickou školu v Čechách a položil tak základy vzniku oboru, který je v současné době akreditován pod názvem Informační studia a knihovnictví a vyučován na třech vysokých školách v České republice. Stejně jako se mění role knihoven v informační společnosti, mění se i role knihovních zaměstnanců. V knihovnách již není potřeba pouze knihovníků, nýbrž také informačních a pedagogických pracovníků, jejichž průměrné platové ohodnocení se ale v současné době nachází pod celostátním průměrem. Zaslouží si vyšší platové ohodnocení? Jakým směrem by se mělo vyvíjet knihovnické povolání do budoucna? Na to a mnohem více se zaměří tato kapitola.

3.1 Vývoj knihovnického povolání a vzdělání ve světě a v Čechách

Zrod knihovnické práce sahá hluboko do historie. Již ve starověkém Egyptě, Mezopotámii či Římské říši měli chod knihoven na starosti významní učenci té doby, kteří se starali především o správné uchování a pořádání knih. Stejně posláni měli později také mniši a kněží ve středověkých klášterních a kostelních knihovnách. Naproti tomu začaly v období renesance a baroka vznikat soukromé šlechtické knihovny, jejichž vlastníci si pro jejich správu najímali učené, vzdělané a mnohdy vědecky či literárně činné lidi. (Cejpek, 2005, s. 199). V 18. století se ujali vykonávání práce ve vědeckých knihovnách také profesori, jejichž funkce v knihovnách se značně lišila od knihovnických funkcí v předešlých stoletích. Knihovník v této době již nebyl pouze ochráncem knih, ale stal se především pomocníkem nejrůznějších typů uživatelů.

Knihovnická práce od svého počátku prošla mnohými změnami. Zlomovým bodem se stalo století devatenácté. Pracovníci veřejných knihoven začali ke své práci potřebovat stále více odborných znalostí a průpravy, a tak začaly vznikat první příručky, první zevšeobecnění praktických zkušeností z knihovnické činnosti (Cejpek, 2005, s. 199). Knihovnickou práci tak v této době můžeme nazvat již knihovnickým povoláním, které je doprovázeno odborným knihovnickým vzděláním.

Průkopníkem knihovnického povolání a vzdělání se staly Spojené státy americké. Kromě samostatných knihoven bylo v této zemi zahájeno první budování knihovnických sítí a knihovnického školství. V roce 1876 zde vznikla historicky první knihovnická organizace ALA (American Library Association) a ve stejném roce se zde začal vydávat první knihovnický časopis American Library Journal. První knihovnickou školou na světě se stala roku 1887 School of Library Economy na Kolumbijské univerzitě v New Yorku, jejíž pojetí výuky však čelilo v té době velké kritice. Nové vyučovací metody knihovnictví na amerických školách byly formulovány v časopise Library Quarterly na Chicagské univerzitě v první polovině 20. století (Cejpek, 1998, s. 51-52).

Ve stejné době byla založena Státní knihovnická škola, první jednoletá knihovnická škola v Čechách, jejímž ředitelem se stal Zdeněk Václav Tobolka (Cejpek, 1998, s. 152), který tuto školu později propojil s Filozofickou fakultou Univerzity Karlovy. Knihovnictví se tak začalo postupně profesionalizovat. Po druhé světové válce bylo v Československu zavedeno vysokoškolské a středoškolské knihovnické studium, jehož koncepce se během následujících let několikrát změnila. Roku 1993 vznikl na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy Ústav informačních studií a knihovnictví. Ve stejném roce se začal obor Informačních studií a knihovnictví vyučovat také na Slezské univerzitě v Opavě a o pár let později na Masarykově univerzitě v Brně (Cejpek, 2005, s. 206-212).

3.2 Současné knihovnické povolání a vzdělání v České republice

Stejně jako se neustále vyvíjejí a modernizují služby veřejných knihoven, vyvíjí se i knihovnická praxe a postavení a role knihovníka v knihovně. Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) definuje knihovníka následovně:

Pracovník knihovny, vykonávající odborné knihovnické práce, zahrnující výběr, zpracování, organizování, vyhledávání, zpřístupňování, resp. dodávání dokumentů a informací uživatelům knihovny. (Planková, 2003-)

S příchodem moderních informačních a komunikačních technologií, rozvojem rozsáhlých digitálních knihoven a automatizovaných knihovnických systémů již není v knihovně potřeba pouze knihovníků, ale také informačních, popř. referenčních pracovníků, kteří jsou sami informačně gramotní a pomáhají rozvíjet informační gramotnost uživatelů knihoven a nasměrovat je k požadovaným informačním zdrojům. Knihovníci a informační pracovníci by měli disponovat

kompetencemi z oblasti informací, technologií, komunikace, řízení a případně i kompetencemi z ostatních (vědních) oborů. Současně by měli být schopni například samostatné a organizované práce, pohotové komunikace s uživateli nebo provádění analýzy, jejího kritického hodnocení a vyvozování závěrů (*Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb*, 2006, s. 15-16).

Tyto kompetence a schopnosti mají *absolventi univerzitního bakalářského, magisterského či magisterského navazujícího studia oboru, který je v České republice akreditován pod názvem „Informační studia a knihovnictví“* (Cejpek, 2005, s. 203). Tento obor je vyučován na třech vysokých školách v České republice, a to konkrétně na Karlově univerzitě v Praze, Masarykově univerzitě v Brně a Slezské univerzitě v Opavě. Vysokoškolským vzděláním však vzdělávání knihovníka a informačního pracovníka nekončí. Pro vykonávání kvalitní práce je nutné se v oboru neustále vzdělávat, což platí o to více pro knihovní zaměstnance se středoškolským či vyšším odborným vzděláním.

3.2.1 Typové pozice

Pracovníky veřejných knihoven můžeme rozdělit do několika kategorií, a to různými způsoby. Lze je dělit například podle typu úvazku na ty, kteří vykonávají svou práci na plný, či částečný pracovní úvazek, nebo dle jejich funkce v knihovně na ty, kteří vykonávají kvalifikovanou (odbornou) knihovnickou práci, knihovní asistenty, specialisty v oboru jiném než knihovnickém a pomocný personál (Koontz a Gubbin, 2012, s. 88).

Národní soustava povolání (NSP) člení pozice knihovnického povolání do tří velkých skupin, které zahrnují celkově 11 různých typových pozic. První skupinou jsou „Knihovníci“, u nichž se předpokládá dosažené středoškolské vzdělání s maturitou. Konkrétně jde o pozice knihovník akvizitér, knihovník katalogizátor, knihovník pracovník správy fondů, knihovník v knihovně pro děti, knihovník v přímých službách a referenční knihovník. Druhou skupinu tvoří „Samostatní knihovníci“, což jsou zaměstnanci knihovny s vyšším odborným nebo vysokoškolským bakalářským vzděláním. Jde o samostatného knihovníka akvizitéra, samostatného knihovníka katalogizátora a samostatného referenčního knihovníka. Poslední skupinou jsou „Knihovníci specialisté“, kteří disponují minimálně vysokoškolským magisterským vzděláním a vykonávají práci knihovníka specialisty katalogizátora a referenčního knihovníka specialisty (Média, publicistika a knihovnictví, ©2017).

3.2.2 Profesní kvalifikace

Každá v minulé kapitole zmíněná typová pozice knihovnického povolání má jasně definovanou profesní kvalifikaci v Národní soustavě kvalifikací (NSK). Profesní kvalifikací je myšlena schopnost náležitě vykonávat přidělenou činnost v rámci povolání, a to na základě nabytých znalostí a dovedností. NSK umožňuje zájemcům získat celostátně uznávané osvědčení o této kvalifikaci (Představení, 2014). Podmínkou pro jeho získání je splnění odborné zkoušky.

3.2.3 Finanční ohodnocení

Stejně jako je tomu v mnoha jiných zaměstnáních, liší se výše platu jednotlivých knihovníků a informačních pracovníků ve veřejných knihovnách v České republice v závislosti na jejich nejvyšším dosaženém vzdělání (platové třídě) a délce praxe v oboru (platovém stupni). Plat je stanoven na základě platových tabulek. Zařazení do platové třídy v těchto tabulkách je určeno na základě pracovní náplně konkrétní pozice zaměstnance, a tudíž nemusí vždy odpovídat jeho nejvyššímu dosaženému vzdělání. Na základě průzkumu platové situace knihovníků a informačních pracovníků z roku 2017 víme, že přibližně 65 % pracovníků veřejných knihoven je zařazeno do osmé nebo deváté (případně 10.) platové třídy, které odpovídají středoškolskému a vyššímu odbornému vzdělání (Pillerová, 2017). Podle platových tabulek platných od 1. 1. 2020 by se dnes průměrný měsíční plat právě těchto zaměstnanců pohyboval mezi 21 770 až 26 200 Kč, a to však v případě minimálně dvanáctileté praxe (Platové tabulky a třídy státních zaměstnanců 2020, ©2020). Nástupní plat může být tak mnohem nižší. Přestože se výše platů v České republice každým rokem zvedá, většina knihovníků a informačních pracovníků tak stále ještě nedosáhne na celostátní průměrný plat, jenž v roce 2019 činil 34 125 Kč (Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2019, 2020). Finanční ohodnocení je jedním z mnoha faktorů, které mohou mít zásadní vliv na prestiž a budoucnost knihovnického povolání.

3.3 Budoucnost knihovnického povolání

Žijeme v době informační společnosti, pro niž je zcela běžný fakt, že značná část dokumentů je dostupná v digitální podobě. Pro získání požadovaného dokumentu již nemusíme mnohdy ani vyjít z pohodlí domova, do knihkupectví či knihoven, ale máme možnost získat ho prostřednictvím internetu nebo knihoven digitálních.

Aby veřejné knihovny neztratily své návštěvníky a čtenáře a knihovní pracovníci nepřišli o práci, je

důležité, aby knihovny stále více přizpůsobovaly své služby poptávce, informačním potřebám společnosti a novým technologickým nárokům. Tradiční funkce knihoven se rozšiřují o funkce nové, pro moderní společnost významné. Veřejná knihovna se stává především místem pro setkávání, studium a zdrojem informací. Důkazem toho mohou být například statistická data Národního informačního a poradenského střediska pro kulturu (NIPOS) za rok 2018, na jejichž základě víme, že v českých knihovnách každoročně klesá počet tradičních tištěných výpůjček. Oproti tomu se ale prudce zvedá počet stažených a zobrazených digitálních dokumentů a také návštěvníků kulturních i vzdělávacích akcí (*Kultura České republiky 2018 v číslech*, ©2019).

Kromě samotného budování rozsáhlých digitálních knihoven by měli být knihovníci a informační pracovníci schopni propagovat své dovednosti v oblasti vyhledávání informací a konkurovat tak internetovým vyhledávačům (Chowdhury, Burton, McMenemy a Poulter, 2008, s. 43). Vedle informačních pracovníků by měli zastávat rovněž roli pedagogických pracovníků, kteří rozvíjí informační, čtenářskou a počítačovou gramotnost nejen u dětí, ale i u ostatních věkových skupin, a podporují tak současně komunitní roli veřejné knihovny prostřednictvím pořádání nejrůznějších vzdělávacích programů a kulturních akcí. Podporována by měla být ve veřejných knihovnách též integrace cizinců, a to například akvizicí vhodných cizojazyčných dokumentů či schopností pracovníka knihovny dorozumět se cizím jazykem.

Přestože jsou profesní nároky na knihovníky a informační pracovníky vysoké, ba mnoho z těchto pracovníků disponuje odborným knihovnickým vzděláním, jejich průměrné platové ohodnocení se nachází pod celostátním průměrem. Neméně důležitým faktem je také to, že se mění věkové složení pracovníků knihoven. Na základě Analýzy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v České republice z roku 2017 sledujeme meziroční pokles především v nejmladší kategorii pracovníků ve věku 18 až 30 let. Naopak nárůst je patrný ve vyšších věkových kategoriích, především u pracovníků starších 51 let (Richter a Pillerová, 2017, s. 10-11). Jaká budoucnost tedy čeká knihovnickou profesi? Může být nízké finanční ohodnocení jedním z důvodů odchodu knihovníků a informačních pracovníků z knihoven do jiných zaměstnání a zároveň příčinou neoblíbenosti knihovnického povolání u mladé generace? Tyto a mnohé další otázky budou předmětem výzkumné části této práce.

Tato kapitola se vedle stručného popisu historického vývoje knihovnického povolání a vzdělání ve světě a v Čechách věnovala především současné české knihovnické praxi. Byly zde popsány kompetence a schopnosti, kterými by knihovníci a informační pracovníci měli disponovat a které mají zejména absolventi oboru „Informační studia a knihovnictví“, jenž je vyučován na třech

vysokých školách v České republice. Dále byly vyjmenovány všechny typové pozice knihovnického povolání podle Národní soustavy povolání a zmíněna možnost získání osvědčení o profesní kvalifikaci prostřednictvím Národní soustavy kvalifikací. V této kapitole byla uvedena též konkrétní čísla spojená s finančním ohodnocením českých knihovníků a informačních pracovníků, která však nejsou nijak moc uspokojivá, a též výsledky analýzy věkové struktury pracovníků knihoven z roku 2017, které potvrzují převahu starších věkových kategorií. Na otázku, zda považují knihovní a informační pracovníci své finanční ohodnocení za adekvátní, a na to, co je k práci v knihovnách motivuje, se detailněji zaměří výzkumná část této práce.

4. Prestiž knihovnického povolání

V této kapitole se dostáváme již k samotnému jádru práce, k prestiži knihovnického povolání. Z předchozích kapitol víme, že nástup informační společnosti s sebou přinesl mnohé společenské změny, na které musí veřejné knihovny umět reagovat, a to především v zájmu zachování uživatelské využitelnosti jejich služeb. Škálu poskytovaných služeb proto přizpůsobují současné poptávce a potřebám společnosti. Vedle tradičních funkcí veřejných knihoven se tak dostávají do popředí funkce kulturní, komunitní nebo vzdělávací. V knihovnách je v současné době potřeba nejen knihovníků, ale také pedagogických či informačních pracovníků disponujících kompetencemi z různých vědních oborů. Přestože je práce zaměstnanců veřejných knihoven pro společnost velice důležitá a profesní nároky na ně jsou relativně vysoké, je knihovnické povolání nejen z hlediska finančního ohodnocení, ale také z hlediska úcty, které se mu dostává, spíše podceňováno. Tento fakt je výsledkem mnoha světových i tuzemských výzkumů prestiže povolání, z nichž vybrané výzkumy budou zmíněny ve druhé polovině této kapitoly. Budou zde též na základě výsledků z výzkumů shrnuty hlavní důvody tohoto společenského problému a nalezeny možnosti jeho řešení.

4.1 Postavení lidí ve společnosti

Předmětem této podkapitoly je uvést čtenáře do sociálního kontextu společnosti, jakožto velice těžko definovatelné skupiny lidí, jejíž vnitřní dělení zapříčiňuje skutečnost, že jednotlivci zaujímají různé, leč nerovné postavení ve společnosti.

4.1.1 Sociální struktura společnosti

Pro pojem společnosti existuje mnoho různých definic. Společnost lze popsat například jako sociální skupinu s velice složitou sociální strukturou tvořenou lidmi a vztahy mezi nimi. Všichni jsme členy celé řady sociálních skupin, z nichž každá disponuje něčím, čím nás vzájemně spojuje (věk, etnická příslušnost, náboženské vyznání či kultura). Avšak to všechno a mnohem více může být zároveň i tím, co nás od sebe navzájem odlišuje. Právě odlišnosti mezi jednotlivci jsou základními stavebními kameny sociální struktury, kterou můžeme na tomto místě definovat například *jako souhrn statusů a s nimi spojených rolí. Status představuje pozici v sociální struktuře a role vymezuje vztah této pozice k pozicím ostatním.* Jinými slovy, každý člověk nese celou řadu

sociálních statusů, které vyjadřují jeho postavení ve společnosti, respektive v určité sociální skupině, a to na základě jistých nerovností, kterými mohou být například věk, pohlaví, vzdělání, náboženství či nerovnost materiální. Každý sociální status je pak blíže určen zcela konkrétními právy, povinnostmi a očekávaným chováním, které nazýváme souhrnně sociální rolí. Sociální statusy dělíme na připsané a získané. Připsaný sociální status (věk, pohlaví, etnickou příslušnost) nemůžeme na rozdíl od statusu získaného nijak ovlivnit. Vzdělání a povolání jsou sociálními statusy získanými, neboť jejich nabytí závisí na našem vlastním úsilí (Šanderová, 2000, s. 13-25).

4.1.2 Problém sociální stratifikace

Problémem, se kterým se potýká každá sociálně strukturovaná společnost lidí, je sociální stratifikace. Jde o hierarchické rozvrstvení společnosti na základě socioekonomických nerovností, především pak bohatství, moci či prestiže, v jejímž pozadí stojí společenská dělba práce (Šanderová, 2000, s. 27). Sociální stratifikaci můžeme obecně definovat jako strukturovaný systém nerovností panujících mezi konkrétními skupinami osob (Giddens a Sutton, 2013, s. 398).

Osobností, která se problému sociální stratifikace v minulosti delší dobu věnovala, byl německý sociolog Max Weber. Jeho pohled na sociální stratifikaci vychází z Marxovy teorie třídního boje. *Podobně jako Marx i Weber vnímal společnost jako útvar, pro nějž je typický boj o moc a zdroje.* Weber však přichází s pojmem statusu, který podle něj rovněž ovlivňuje sociální stratifikaci. Ve svých dílech se zmiňuje o rozdílech mezi sociálními skupinami na základě toho, jakou prestiž či význam jim přiřkládají ostatní, a právě onou prestiží či vážností přiřkládanou konkrétním jednotlivcům či skupinám osob rozumí status, který se vyjadřuje prostřednictvím specifického životního stylu (Giddens a Sutton, 2013, s. 403-434).

4.1.3 Prestiž

Prestiž je jednou ze tří výše zmíněných dimenzí sociální stratifikace, jinak řečeno socioekonomických nerovností majících vliv na sociální stratifikaci. Charakterizovat ji můžeme například *jako určitý způsob pozitivního hodnocení, ocenění, úcty, který prokazujeme osobám, předmětům, sociálním pozicím, činností, atd.* (Kapr, 1967, s. 740) Mluvíme-li o konkrétních lidech či skupinách osob majících vysokou prestiž, znamená to, že si jich vážíme, obdivujeme je, mají na nás pozitivní sociální vliv. Prestiž je však relativní hodnotou, její hodnocení je individuální a závisí na sociálním postavení a stausech lidí či sociálních skupin osob, které prestiž hodnotí.

Různě jsou v řadě společností vážení muži a ženy, příslušníci různých etnik, lidé různého věku, a konečně představitelé různých sociálních tříd a vrstev. V případě, kdy hodnotíme prestiž jednotlivých lidí na základě zcela specifických individuálních charakteristik (schopností, zásluh, chování vůči ostatním apod.), mluvíme o tzv. prestiži individuální (Šanderová, 2000, s. 125).

Vedle prestiže individuální rozlišujeme prestiž sociální, kterou můžeme chápat *jako jeden z parametrů sociálního statusu, jako indikátor, kterým lze s určitou mírou pravděpodobnosti určovat sociální pozici individua*. Podstatou hodnocení sociální prestiže je hodnocení hierarchického charakteru, při němž rozlišujeme mezi vyšší a nižší sociální pozicí individua. Každá konkrétní společnost má svůj vlastní systém hodnocení sociální prestiže, který má ve většině případů povahu určitých privilegií, a to zejména ekonomických a sociálních. Jde například o akademické či profesní tituly, vojenské hodnosti nebo různě vysoké finanční odměny spojené se stupněm vzdělání či pracovními podmínkami (Kapr, 1967, s. 740-741).

4.2 Prestiž povolání

Vedle již zmíněného dělení prestiže na individuální a sociální existuje ještě třetí a zároveň poslední typ prestiže, kterou je prestiž funkční, jinak nazývaná také jako prestiž povolání. Obecně lze říci, že pojem prestiže se používá především v souvislosti s povoláním, v ostatních případech hovoříme spíše o úctě, respektu či despektu (Šanderová, 2000, s. 125). Právě onen respekt (dignity) a despekt (derogation) použil v sedmdesátých letech minulého století americký sociolog Edward Shils k rozlišení pozitivní a negativní prestiže. Povolání považoval za nejdůležitější faktor ovlivňující prestiž individua a míru prestiže povolání odvozoval od toho, jak je pozice povolání vzdálena od pomyslného centra společnosti, v němž stojí ti, kdo uplatňují pozemskou moc, zprostředkovávají vztah člověka k řádu a bytí nebo ovládají svět a životy lidí (Šanderová, 2000, s. 127).

Prestiží, jako důležitou charakteristikou povolání, se však začal pravděpodobně jako první zabývat americký ekonom a sociolog norského původu Thorstein Veblen. Ten ve své práci *Teorie zahálčivé třídy* poprvé vydané v roce 1899 formuloval myšlenku, že míra prestiže jednotlivých povolání závisí na rozlišení mezi hrdinstvím a lopotnou prací. Za vážená, úctyhodná a ušlechtilá povolání považuje ta, která obsahují prvky hrdinství, tedy povolání spojená s válkou, politikou, veřejnou bohoslužbou a veřejnou zábavou. Povolání neobsahující prvky hrdinství, spojená s produktivní prací, a zejména ta, která jsou služebná nebo podřízená, má za podřadná, ponižující a sprostá. V této práci kritizuje především společnost získávající úctu na základě bohatství a moci, ale také soutěživé

prestižní srovnávání vedoucí k rozvoji třídních rozdílů (Šanderová, 2000, s. 126).

Prestiž povolání můžeme chápat jako dvě vzájemně spjaté sociální funkce. *Jednak jako projev subjektivní dimenze objektivně existující vertikální sociální diference zaměstnání a profesí, jednak jako relativně ustálenou strukturu duchovních či morálních kompenzací, kterých se jednotlivým povoláním dostává od společnosti, paralelně s kompenzacemi materiálními, za výkon pracovních rolí.* V prvním případě chápeme prestiž jako součást společenského vědomí či společenské psychiky, jinak řečeno jako odraz skutečného bytí v našem vědomí. V druhém případě se prestiž stává důležitou objektivní charakteristikou sociálního statusu, tedy našeho postavení ve společnosti (Tuček a Machonin, 1993, s. 368).

Při snaze vymezit pojem prestiže povolání můžeme též vycházet z charakteristiky prestiže jako takové. Hovoříme-li o konkrétních lidech či skupinách osob vykonávajících prestižní povolání, znamená to, že si jich z hlediska práce, kterou vykonávají, vážíme, obdivujeme je, mají na nás pozitivní sociální vliv. I zde však platí, že vnímání a hodnocení prestiže povolání je do jisté míry subjektivní a závisí mimo jiné na sociálním postavení hodnotitele ve společnosti.

4.2.1 Zkoumání prestiže povolání

První výzkumy prestiže povolání se uskutečnily již ve 20. letech minulého století. Za zmínku stojí nepochybně známá studie NORC (National Opinion Research Center) s názvem *Práce a povolání*, která vznikla v roce 1947, vymezila obsah i metodiku většiny dalších výzkumů v dané oblasti a položila základ ke všem srovnávacím studiím (Tuček a Machonin, 1993, s. 367).

Vedle již výše zmíněného Edwarda Shilse a Thorsteina Veblena se prestiží povolání zabýval také americký sociolog Donald Treiman. Kromě teorie prestiže vycházející z funkcionalismu formuloval také hypotézu, podle níž existují v industriálních společnostech stejné funkcionální imperativy a tudíž i stejné hierarchie moci, privilegií a prestiže povolání. Svou hypotézu testoval a verifikoval v roce 1977 srovnáním tzv. škál prestiže povolání v různých zemích světa, na jejichž základě následně zkonstruoval mezinárodní škálu prestiže povolání SIOPS (Standard International Occupational Prestige Scale). Ke konstrukci škál prestiže povolání se používá metoda, kdy reprezentativní vzorek populace hodnotí vybraná zaměstnání z určitého předloženého seznamu (vycházejícího nejčastěji z klasifikace zaměstnání CZ-ISCO) z hlediska jejich prestiže, a to bodováním nebo řazením od toho nejprestižnějšího k nejméně prestižnímu (Šanderová, 2000, s. 127-128). Ve většině případů jde o přidělování bodů jednotlivým profesím v rozsahu od 1 do 99

(případně do 100), nebo od 1 do 10, kdy nejnižší hodnota je přidělena profesi nejméně prestižní a nejvyšší hodnota profesi nejprestižnější. Výjimkou v rozsahu bodování byl například výzkum prestiže povolání realizovaný v Československu v roce 1967, který používal škálu pěti bodů (Červenka, 2018).

Na hodnocení prestiže povolání má vliv mnoho různých faktorů, jako jsou například věk či pohlaví účastníků výzkumu, jejich vlastní zkušenosti s daným typem povolání nebo do jisté míry také genderová specifikace povolání, která jsou hodnocena. Konečné výsledky taktéž prodělávají určité změny v prostoru a čase. Sledování těchto změn v našich podmínkách a jejich mezinárodní srovnávání je prací, která přináší cenné poznatky o sociální stratifikaci a vlivu povolání na určování sociálního statusu (Kapr, 1967, s. 741-742).

Výzkum prestiže povolání má hned několik cílů. Jeho cílem není pouze, jak již bylo zmíněno, porovnat vývoj prestiže v určité časové řadě či v mezinárodním měřítku, nýbrž také popisně zachytit hierarchii prestiže profesí v určitém okamžiku, zjistit souvislost prestiže povolání s dalšími charakteristikami profese a odhalit hodnotová kritéria vytvářející prestižní škálu (Tuček a Machonin, 1993, s. 368).

4.2.2 Tuzemské výzkumy prestiže povolání

Již v předválečném Československu se uskutečnilo rozsáhlé empirické šetření prestiže povolání, které se stalo podkladem pro monografii Antonína Obrdlíka s názvem *Povolání a veřejné blaho*. Mnohem důležitějšími československými výzkumy, které se staly východiskem pro řadu výzkumů pozdějších, jsou však výzkumy z let 1967, 1990 nebo 1992. Ve výzkumu prestiže povolání vedeném českým sociologem Pavlem Machoninem v roce 1967 byla použita již dříve zmíněná pětibodová škála hodnocení 50 vybraných povolání. Stejný počet povolání byl hodnocen také v roce 1990, a to ve výzkumu sociologa Milana Tučka. Zde byla však použita bodovací škála od 1 do 99 bodů, která, protože se osvědčila, byla použita i ve výzkumu následujícím, který se zabýval prestiží 70 vybraných povolání a byl proveden v roce 1992 Ústavem sociálních a politických věd FSV Univerzity Karlovy pod vedením Pavla Kuchaře. Na předních pozicích výsledků hodnocení prestiže povolání se ve všech československých výzkumech umístili především lékaři, ministři, ředitelé podniků, vysokoškolští profesori či vědci (Tuček a Machonin, 1993, s. 367-373).

V následujících letech se staly výzkumy prestiže povolání skoro každoroční záležitostí. Výzkumy prestiže povolání prováděl v rozmezí let 1995 až 2000 Institut pro výzkum veřejného mínění

Českého statistického úřadu (IVVM). Ten ve svém výzkumu používal pro hodnocení prestiže jednotlivých profesí již z minulých let osvědčenou bodovou škálu od 1 do 99 bodů. U stejné bodové škály zůstalo i Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky (CVVM), které v roce 2001 převzalo odpovědnost za realizaci výzkumů prestiže povolání po IVVM. V rámci výzkumů CVVM bylo hodnoceno vždy až na výjimky 26 stejných povolání, a to v rozmezí let 2001 až 2019. Z výsledků hodnocení těchto výzkumů (viz Tabulka 1) vyplývá, že na předních pozicích se dlouhodobě drží lékaři, vědci, učitelé na vysokých a základních školách nebo také zdravotní sestry, které byly do seznamu hodnocených povolání přidány v roce 2011. Naopak nejméně prestižním povoláním je na základě těchto výzkumů povolání poslance či uklízečky (Tuček, 2019). Výzkumy prestiže povolání CVVM budou zmíněny ještě ve výzkumné části této práce, která z nich bude částečně vycházet.

Tabulka 1: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2004-2019

Profese	2004		2007		2011		2013		2016		2019	
	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.	prům.	poř.
Lékař	89,5	1.	89,8	1.	89,1	1.	91,5	1.	90,1	1.	88,6	1.
Vědec	80,7	2.	81,8	2.	75,4	2.	76,3	2.	77,1	2.	77,3	2.
Zdravotní sestra					73,9	3.	74,8	3.	72,8	3.	77,0	3.
Učitel na vysoké škole	78,5	3.	78,2	3.	72,4	4.	74,6	4.	72,7	4.	72,2	4.
Učitel na základní škole	71,3	4.	70,7	4.	70,3	5.	71,1	5.	70,8	5.	70,1	5.
Soudce	64,8	6.	65,0	7.	61,0	7.	66,3	6.	64,3	6.	67,5	6.
Projektant	64,1	7.	65,5	6.	61,7	6.	62,6	8.	61,4	7.	61,4	7.
Soukromý zemědělec	59,1	10.	59,0	8.	60,3	9.	63,9	7.	58,3	9.	61,1	8.
Policista	47,6	20.	52,1	13.	53,9	11.	55,7	10.	56,3	10.	60,8	9.
Programátor	66,3	5.	65,7	5.	60,8	8.	59,7	9.	59,7	8.	60,3	10.
Voják z povolání	44,8	22.	46,4	21.	48,3	17.	49,7	16.	53,4	12.	56,4	11.
Truhlář	50,8	16.	51,4	14.	53,2	12.	55,6	11.	52,1	13.	55,9	12.
Starosta	60,1	8.	57,4	9.	52,6	14.	53,1	13.	54,3	11.	53,9	13.
Majitel malého obchodu	51,2	15.	50,1	16.	51,4	15.	54,8	12.	50,3	15.	52,7	14.
Účetní	53,5	14.	51,3	15.	54,1	10.	52,3	14.	50,5	14.	51,8	15.
Profesionální sportovec	56,1	11.	55,6	10.	51,2	16.	47,6	18.	49,3	16.	50,6	16.
Manažer	59,4	9.	55,4	11.	53,0	13.	50,2	15.	48,9	17.	50,5	17.
Stavební dělník					48,1	18.	49,3	17.	44,0	19.	47,4	18.
Bankovní úředník	50,2	18.	48,7	20.	46,9	19.	45,7	19.	42,3	20.	45,5	19.
Ministr	53,8	13.	50,0	17.	38,0	24.	37,9	24.	46,7	18.	43,9	20.
Prodáváč	42,8	24.	41,5	23.	43,6	21.	44,7	20.	40,5	23.	43,5	21.
Novinář	54,4	12.	53,0	12.	46,5	20.	43,8	21.	40,9	21.	40,3	22.
Sekretářka	43,7	23.	40,5	24.	41,4	23.	40,0	22.	37,3	24.	38,5	23.
Kněz	46,1	21.	43,2	22.	42,8	22.	38,0	23.	40,8	22.	36,7	24.
Uklízečka	29,4	26.	29,0	26.	34,0	25.	34,2	25.	29,0	26.	34,5	25.
Poslanec	39,9	25.	36,5	25.	27,0	26.	25,1	26.	31,2	25.	31,0	26.

Zdroj: Tuček, 2019

4.3 Otázka prestiže knihovnického povolání

Tato podkapitola se bude zabývat především otázkou, zda je knihovnické povolání považováno za povolání prestižní, a to na základě již v minulosti realizovaných výzkumů prestiže knihovnického povolání. Budou zde zmíněny nejen světové a tuzemské výzkumy veřejného mínění, ale také výzkumy zaměřené na sebevnímání knihovnic a knihovníků. Následně zde bude rozebráno genderové rozdělení knihovních pracovníků, které s výzkumy prestiže knihovnického povolání částečně souvisí.

4.3.1 Výzkumy v oboru knihovnictví

Vzhledem k měnící se roli veřejných knihoven a knihovních pracovníků v současné informační společnosti je soustavné provádění výzkumů v knihovnickém oboru nesmírně důležitou činností, která rozvíjí knihovnickou profesi a praxi tím správným směrem. Hledání a zkoumání teoretických a praktických problémů si klade za cíl především včas odhalit a vyřešit problémy stávající, vyvinout nové metody či nástroje potřebné k řešení těchto problémů a zamezit vzniku problémů nových (Chowdhury, Burton, McMenemy a Poulter, 2008, s. 286). Oblastí výzkumu v oboru knihovnictví je mnoho. Jedná se například o různé marketingové výzkumy zjišťující informace o možnostech propagace knihovních služeb, se kterými souvisí též benchmarking knihoven. Dále sem řadíme průzkumy uživatelské spokojenosti a taktéž výzkumy zabývající se knihovnickou a informační profesí, mezi které můžeme zařadit výzkumy prestiže knihovnického povolání.

4.3.2 Knihovnické povolání v rámci světových a tuzemských výzkumů veřejného mínění

Výzkumů prestiže, ve kterých figurovalo knihovnické povolání, již bylo v minulosti celosvětově realizováno mnoho. Budou zde proto zmíněny pouze některé z nich, a to zejména ty, z nichž vychází realizace výzkumu v rámci výzkumné části této práce. Před uvedením samotných výzkumů prestiže knihovnického povolání realizovaných prostřednictvím průzkumů veřejného mínění budou zmíněny i jiné druhy výzkumů související s knihovnickou profesí.

Jedním takovým druhem výzkumu je například výzkum zaměřený na umělecké zobrazení knihovnického povolání v literatuře a ve filmu. Tímto tématem se zabývala Daniela Štádlarová při psaní své bakalářské práce v roce 2013. Jedním ze závěrů, ke kterému došla, byl fakt, že *knihovnik*

je většinou bytost svobodná, bez vyhlídky na partnerský život, i proto, že je nesmělá a neatraktivní a veškerou svou lásku a energii věnuje milovaným knihám. Takový knihovník či knihovnice jen sedí v teple své knihovny, půjčuje milované knihy a občas čtenáři i poradí. Ve většině literárních a filmových děl je pracovní náplní knihovnic a knihovníků především hledání knih v regálech, půjčování knih čtenářům a zařazování vrácených knih zpět do regálů (Štádlerová, 2013, s. 35-36). Toto stereotypní zobrazení knihovnického povolání mírně nasvědčuje tomu, že široká veřejnost není dobře obeznámena s tím, co vše knihovnická činnost zahrnuje, což může být následně důvodem jejího nedocení.

Podobným tématem se zabývala také Anneli Sarkanen, kterou v rámci výzkumné části její akademické práce v roce 2005 zajímala odpověď na otázku, do jaké míry ovlivňují média pohled uživatelů veřejných knihoven na knihovní pracovníky. Na základě dotazníkové šetření a výzkumné metody focus groups došla autorka k následujícím závěrům. Přestože se v médiích často objevuje negativní stereotypní zobrazení knihovních pracovníků, tento fakt nemá velký vliv na uživatele veřejných knihoven. Nejčastějšími odpověďmi účastníků výzkumu na otázku, jaká je pracovní náplň knihovního pracovníka, bylo razítkování a řazení knih do regálů. Tyto činnosti však označili za užitečné a samotné knihovníky za nápomocné a přátelské. Knihovníci se tak nemusí bát, že by na ně měla veřejnost negativní pohled. To samé však neplatí o některých veřejných knihovnách, které by měly zapracovat na zlepšení své pověsti, a to především tím, že se stanou živými komunitními centry a přizpůsobí své služby potřebám společnosti (Sarkanen, 2005, s. 55-56).

Stereotypním vnímáním knihovních pracovníků z pohledu široké veřejnosti a jejich zobrazením v populární kultuře a vědecké literatuře se zabývaly také Jelena Jaćimović a Ružica Petrović. Ty ve svém článku v roce 2014 shrnuly poznatky z mnoha výzkumů na toto téma. Zmiňují se mimo jiné o rozdílném vnímání osobností knihovních pracovníků z pohledu různých věkových skupin uživatelů. Děti, jako budoucí uživatelé knihoven, mají na osobnost knihovního pracovníka vesměs pozitivní názor. Vidí ho jako přátelského a vzdělaného člověka. Pozitivně vnímají knihovní pracovníky také studenti, avšak jen málokterý student ví, co všechno práce knihovnic a knihovníků obnáší. Spojují si tuto profesi pouze s tradičními činnostmi a úlohy související s informacemi (vyhledávání, filtrování a zpracování informací) přisuzují spíše informačním profesionálům. Podobný pohled na knihovní pracovníky mají také uživatelé veřejných knihoven, kteří knihovnické povolání považují za povolání, jež nevyžaduje vysokoškolské vzdělání, vnímají ho jako snadné a současně nudné. Na druhou stranu knihovnice a knihovníky vidí jako užitečné, zdvořilé, přátelské, tiché a konzervativně oblečené lidi zamilované do knih. Autorky v tomto článku potvrdily existenci

stereotypů spojených s vnímáním knihovních pracovníků z pohledu uživatelů, které však nejsou pouze negativního, ale stále častěji i pozitivního charakteru (Jačimović a Petrović, 2014, s. 59a-60a).

Posledním výzkumem, kterému se bude tato část práce věnovat, je výzkum z roku 2009, jenž se zaměřil na mladé lidi a jejich dojmy z knihovnického povolání, a to především jako jedné z možností jejich budoucí profese. Sarah Newbutt a Barbara Sen v tomto výzkumu odhalily důvody toho, proč mladé lidi neláká kariéra v knihovnictví. Šetření probíhalo jednak mezi mladými lidmi ve věku 18-24 let, kteří se rozhodovali o volbě budoucího povolání, tak i mezi studenty oboru knihovnictví na Sheffieldské univerzitě ve Velké Británii. Jedním z důvodů nízkého zájmu mladých lidí o toto povolání, jenž uvedly obě skupiny účastníků výzkumu, bylo malé povědomí o tom, jaké možnosti kariéry knihovnictví nabízí. Jako další důvod byla uvedena například nudnost tohoto povolání, odlišnost zájmů účastníka výzkumu, vliv negativních stereotypů, nedostatek pracovních příležitostí, špatné poradenství v oblasti kariéry nebo nízké platové ohodnocení (Newbutt a Sen, 2009, s. 46-56).

U většiny výzkumů zaměřených na vnímání osobnosti knihovních pracovníků z pohledu široké veřejnosti a uživatelů knihoven se závěry víceméně shodují. V literatuře, filmu či v médiích převažuje stereotypní zobrazení knihovních pracovníků. Není však pravidlem, že by toto zobrazení bylo pouze negativního charakteru a mělo vliv na negativní hodnocení knihovnic a knihovníků. Výzkumy potvrzují, že lidé vnímají knihovní pracovníky jako přátelské lidi ochotné pomoci. Mladí lidé se však do kariéry v knihovnictví často nehrnou. Důvodem je především fakt, že široká veřejnost není dostatečně obeznámena s tím, co knihovnická činnost zahrnuje a jakými možnostmi kariéry knihovní pracovníci disponují. V následujících odstavcích se bude práce zabývat už pouze samotnými výzkumy týkajícími se prestiže knihovnického povolání.

Povolání knihovníka se jistým způsobem objevilo v seznamu hodnocených povolání již v rámci výzkumu Vladimíra Brennera a Milana Hroudy v letech 1966 až 1967. Tento výzkum zkoumal míru vlivu vědy a vysokoškolského vzdělání na hodnocení prestiže povolání a obecně to, jak společnost oceňuje vědecké a vysokoškolsky vzdělané pracovníky. Výsledná míra prestiže jednotlivých povolání byla v tomto výzkumu vyjádřena v různých stupnicích pořadí, neboť pro hodnocení povolání byla použita různá hlediska a kritéria. Účastníci výzkumu hodnotili vybraná povolání například z hlediska prospěšnosti pro společnost, osobních aspirací na různá povolání nebo podle toho, jak si představují, že by měla být ideálně finančně ohodnocena. Na základě hodnocení prestiže

ze všech hledisek byla následně vypočtena celková společenská prestiž jednotlivých povolání. Povolání knihovníka se v tomto výzkumu sice neobjevilo přímo v předloženém seznamu povolání, nicméně bylo zmíněno v hodnocení povolání z hlediska osobní aspirace, a tedy konkrétně v odpovědi na otázku: „*Kdybyste si mohl zvolit povolání jen podle své záliby, bez ohledu na potřebu materiálního zabezpečení, které byste si vybral a proč?*“. Na prvních místech se v tomto případě umístila povolání, která reprezentují vysokoškolské vzdělání. Povolání knihovníka se umístilo na jedné z posledních pozic hodnocení (Brenner a Hrouda, 1968, s. 43-50).

V roce 1967 se objevilo knihovnické povolání též ve výzkumu prestiže povolání, který realizoval český sociolog Jaroslav Kapr, a to pod vedením Pavla Machonina. V rámci šetření bylo hodnoceno 50 vybraných povolání, jejichž seznam byl v abecedním pořádku předkládán dotazovaným s následující instrukcí: „*Zajímá nás, jaká mají jednotlivá povolání obecné postavení ve společnosti. Žádáme Vás tedy, abyste označil kroužkem na uvedené stupnici 1-5 pro každé povolání to tvrzení, které odpovídá Vašemu osobnímu mínění o obecném postavení ve společnosti, které toto povolání má.*“ Za mírnou těžkopádnost této instrukce může částečně i fakt, že jde o překlad z instrukce v anglickém jazyce převzaté z již zmíněné studie NORC. V Kaprově výzkumu se povolání knihovníka veřejné knihovny umístilo na 41. místě, tedy na jedné z posledních pozic (viz Tabulka 2). Výsledné pořadí prestiže hodnocených povolání v tomto výzkumu je založené na průměrném NORC skóre pro ČSSR v roce 1967 (Kapr, 1969, s. 381-386).

Tabulka 2: Prestiž povolání v roce 1967 řazená podle NORC skóre

Pořadí	Název povolání	Dosažené skóre
1.	Ministr	95
2.	Ředitel průmyslového podniku	92
3.	Lékař specialista	92
4.	Vysokoškolský profesor	91
5.	Předseda KNV	89
6.	Vědecký pracovník	89
7.	Ředitel závodu	87
8.	Spisovatel	87
9.	Provozní inženýr	86
10.	Okresní prokurátor	86
11.	Inženýr-agronom	84
12.	Herec	84
13.	Zpěvák tanečních písní	84
14.	Středoškolský profesor	83
15.	Obvodní lékař	82
16.	Lékárník magistr	82
17.	Voják z povolání	81

18.	Předseda JZD	80
19.	Placený pracovník politické organizace	79
20.	Stavbyvedoucí	76
21.	Horník-rubač	76
22.	Televizní opravář	76
23.	Vedoucí restaurace	75
24.	Příslušník VB	74
25.	Mistr v průmyslovém podniku	74
26.	Kombajnér-mechanizátor	73
27.	Strojvůdce	73
28.	Učitel 1. - 5. ročníku	72
29.	Optik-mechanik	72
30.	Zednický polír	71
31.	Univerzální soustružník	71
32.	Výpravčí	71
33.	Hotelový číšník	70
34.	Vedoucí samoobsluhy	69
35.	Kněz-duchovní	66
36.	Zedník	66
37.	Zámečnicko-opravář	65
38.	Brusič nástrojů	64
39.	Malíř pokojů	64
40.	Ošetřovatel	63
41.	Knihovnicko veřejné knihovny	63
42.	Asfaltér	60
43.	Holič	60
44.	Průvodčí vlaků	60
45.	Obsluhovač benzinové stanice	58
46.	Poštovní doručovatel	55
47.	Člen poľní pracovní skupiny JZD	54
48.	Závorář	53
49.	Pomocný dělník	46
50.	Hlídač parkoviště aut	50

Zdroj: Kapr, 1969

Posledního z vybraných výzkumů veřejného mínění o prestiži knihovnického povolání, realizovaných ve Spojených státech amerických v roce 2012 v rámci studie NORC, se zúčastnilo 1 001 účastníků, kteří v průběhu výzkumu ohodnotili celkem 860 různých povolání. Hodnocení jednotlivých povolání probíhalo následovně. Účastníci výzkumu byli rozděleni do několika skupin. Před každou skupinu účastníků byly položeny krabice označené čísly od 1 do 9, kdy krabice s číslem 1 patřila nejméně prestižním a krabice s číslem 9 nejprestižnějším povoláním. Všichni účastníci výzkumu poté obdrželi kartičky s názvy povolání, které měli do připravených krabic roztrždit, přičemž měli možnost umístit ta povolání, jež nedokázali zařadit, do vedle přiložené obálky. Typových pozic knihovnického povolání se zde objevilo hned několik, počínaje knihovníky v přímých službách a knihovníky specialisty konče. Jejich výsledné bodové ohodnocení se

pohybovalo mezi čísly 3,2 a 5,4, tedy průměrně kolem čísla 4,3 (Smith a Son, 2014, s. 2-31).

4.3.3 Sebevnímání knihovnic a knihovníků

Při hodnocení prestiže knihovnického povolání je třeba brát v potaz rozdíl mezi hodnocením vnějším a vnitřním, respektive rozdíl mezi tím, jakou prestiž má knihovnické povolání v očích lidí vykonávajících povolání jiné, a tím, jakou prestiž má v očích samotných knihovních pracovníků. Většina výzkumů prestiže povolání je zaměřená na průzkum veřejného mínění. V následujících odstavcích bude zmíněno pár výzkumů a jejich výsledků, které se věnují sebevnímání knihovnic a knihovníků.

Prvním výzkumem, který bych zde ráda zmínila, je celosvětový průzkum o reputaci a postavení knihovnického povolání, který zorganizoval tzv. Kulatý stůl pro řízení knihovnických spolků (Round Table for the Management of Library Associations) v roce 1988. Výsledky z tohoto výzkumu byly prezentovány na výroční konferenci IFLA v roce 1991 a publikovány v časopise IFLA Journal. Článek z tohoto časopisu byl následně přeložen do češtiny a publikován v českém knihovnickém periodiku Čtenář v roce 1993. Zkoumaný problém byl formulován následovně:

Obecná představa veřejnosti o knihovnické profesi a praxi je špatná. Pověst profese je na nízké úrovni a tomu odpovídá i postavení zaměstnanců v této oblasti. Výsledkem jsou nízké platy a nevhodné pracovní podmínky. Obraz není stejný celosvětově a je odstupňován, odpovídá však obecně podmínkám vyskytujícím se ve většině zemí.

Cílem výzkumu bylo odhalit hlavní důvody dlouhodobě nízké prestiže knihovních pracovníků, a to prostřednictvím dotazníkového šetření v mnoha zemích světa. Své názory poskytla jak široká veřejnost, tak pracovníci knihoven. Většina účastníků výzkumu se shodla na tom, že je prestiž knihovnické profese nízká a že současně existuje vztah mezi postavením knihovních pracovníků a typem knihovny, v níž pracují. Za nejzávažnější důvody nízké prestiže označili knihovní pracovníci neviditelnost knihovnické profese, nízký plat, okrajovou úlohu knihoven v rozvoji ekonomiky země nebo například to, že si široká veřejnost neuvědomuje společenskou odpovědnost knihoven. *Zvýšení prestiže je záležitost značně obtížná. Nejčastěji navrhovaným řešením je marketing - prodat profesi, dělat kampaně a ovlivňovat veřejné mínění.* Nezbytné je také soustavně aktualizovat programy výuky na knihovnických školách, podporovat prestiž knihovnické profese činnostmi knihovnických spolků nebo definovat jasné místo na trhu pro každou specifickou práci,

a prokázat tak její nezbytnost. V rámci tohoto šetření se současně ukázalo, že názor knihovnických pracovníků se nijak neliší od názoru veřejnosti (viz Tabulka 3) (Jaké postavení ve společnosti a jakou reputaci ve světě mají knihovníci a informační pracovníci?, 1993, s. 110-115).

Tabulka 3: Postavení profesí podle pořadí profesionálního hodnocení a prestiže

Profese	Pořadí podle	
	knihovníků	veřejnosti
Advokát	1	1
Inženýr	2	2
Novinář	3	4
Učitel na základní škole	4	3
Knihovník	5	5
Letuška	6	6
Pojišťovací agent	7	9
Farmář	8	7/8
Obchodní cestující	9	7/8

Zdroj: Jaké postavení ve společnosti a jakou reputaci ve světě mají knihovníci a informační pracovníci?, 1993

Druhým výzkumem, který zde uvedu, je výzkum zaměřený na sebevnímání knihovnic a knihovníků realizovaný v roce 2016 skupinou šesti studentů, a to v rámci předmětu Metodologie pro informační studia a knihovnictví 2 na Masarykově univerzitě v Brně. Data z tohoto výzkumu následně použil Petr Urban k vypracování výzkumné části své bakalářské práce v roce 2017. Výzkum probíhal formou polostrukturovaných rozhovorů s 12 knihovnicemi z různých typů českých knihoven. Cílem výzkumu bylo odhalit, jak knihovní pracovníci chápou svou úlohu ve společnosti a jak sami hodnotí prestiž knihovnického povolání. Výzkumné otázky se týkaly mimo jiné spokojenosti knihovnických pracovníků se svým zaměstnáním, s pracovním prostředím či platovým ohodnocením. Týkaly se také pohledu knihovnických pracovníků na stereotypy, které knihovnické povolání provázejí, nebo toho, jak si knihovní pracovníci myslí, že jsou vnímáni společností (Urban, 2017, s. 47-50). Většina rozhovorů byla provedena se středoškolsky knihovnický vzdělanými knihovnicemi. Na základě těchto rozhovorů bylo shrnuto několik důležitých závěrů. Většina knihovnic si svého povolání cení, a to především díky práci s knihami a příjemnému pracovnímu prostředí. Svůj přínos pro společnost vidí především v tom, že pomáhají lidem. Svou práci vnímají jako službu veřejnosti, která knihovny navštěvuje v souvislosti s hledáním informačních zdrojů (primárně knih). Široká veřejnost však podle knihovnic vnímá knihovny spíše negativně a na knihovní pracovníky nahlíží skrze řadu nelichotivých stereotypů. Uživatelé by podle dotazovaných knihovnic hodnotili knihovnické povolání lépe, kdyby se alespoň do určité míry mohli seznámit s procesy v knihovnách. Pomocť by

mohlo také omlazení personálu knihoven. Své finanční ohodnocení hodnotily knihovnice za neadekvátní k náročnosti práce, kterou vykonávají. Právě již zmíněné negativní stereotypy či finanční ohodnocení jsou jedny z důvodů nízkého hodnocení prestiže knihovnického povolání (Urban, 2017, s. 71-72).

4.3.4 Feminizace knihovnického povolání

Tato část práce se bude věnovat ještě jednomu důležitému faktu, který s výzkumy prestiže knihovnického povolání částečně souvisí, a tím je dlouhodobě vysoká feminizace knihovnického povolání. Potvrzuje to například Analýza věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven v České republice z roku 2017. Na základě výsledků z této analýzy víme, že ve zmíněném roce pracovalo ve všech českých knihovnách 87 % knihovnic a 13 % knihovníků. Zaznamenáváme zde však také rozdíl mezi genderovou strukturou knihoven veřejných a specializovaných. *Ve specializovaných knihovnách činí zastoupení mužů téměř jednu pětinu (19 %), což je o 8 % více než ve veřejných knihovnách, kde celkem pracuje jen 11 % mužů. Ze sledovaných skupin knihoven pak pracuje nejvíce mužů v ústředních specializovaných knihovnách (33 %) a krajských knihovnách (18 %).* Zajímavým faktem je také nárůst celkového počtu mužů jako zaměstnanců knihoven, a to od roku 1998 do roku 2016 o 5 % (Richter a Pillerová, 2017, s. 12). Podobnou situaci zaznamenávají i zahraniční výzkumy. Přestože ve Spojených státech amerických výzkum z roku 2018 potvrdil značný nárůst mužů vykonávajících knihovnické povolání, ženy stále tvoří 79 % všech amerických knihovnických pracovníků (Library Professionals: Facts & Figures: 2019 Fact Sheet, 2019, s. 4).

4.3.5 Shrnutí výzkumů prestiže knihovnického povolání

Přestože je budoucnost knihovnického povolání dle mého názoru vysoce aktuálním a v současné době často diskutovaným tématem, světových i tuzemských výzkumů prestiže povolání, ve kterých by knihovnické povolání figurovalo, ubývá. V současné době se výzkumu prestiže povolání v České republice věnuje již výše zmíněné CVVM, které však knihovnické povolání do svého seznamu hodnocených povolání nezařazuje.

Ve všech výsledcích výzkumů prestiže povolání, které byly v této práci zmíněny, se knihovnické povolání umísťuje až ve druhé polovině žebříčku hodnocených povolání, tedy mezi povoláními méně prestižními. Důvodů zapříčiňujících tuto skutečnost je mnoho. Na základě již v minulosti

realizovaných výzkumů však víme, že za hlavní důvody nízkého hodnocení prestiže knihovnického povolání označili účastníci výzkumů z řad široké veřejnosti především vliv negativního stereotypního zobrazení knihoven, a tudíž i knihovnického povolání a nedostatečnou obeznámenost s tím, co knihovnická činnost zahrnuje. Výsledky a odpovědi jsou podobné i v rámci výzkumů sebevnímání knihovnických pracovníků. Většinu současných knihovnic a knihovníků práce v knihovně baví, jsou se svým povoláním spokojeni, nicméně finanční ohodnocení, kterého se jim dostává, považují za neadekvátní. Právě nízké finanční ohodnocení spolu s malým povědomím o tom, jaké možnosti kariéry knihovnictví nabízí, jsou důvody toho, proč se mladí lidé do knihovnictví nehrnou. Prvním krokem ke zvýšení prestiže knihovnického povolání by mělo být zvýšení obecného povědomí nejen o činnosti knihovnických pracovníků, ale také o činnosti samotných veřejných knihoven. Je důležité, aby široká veřejnost věděla, jaké služby veřejné knihovny nabízí, a mohla se tak v případě potřeby obrátit na knihovnické pracovníky. Ti by měli být na své povolání hrdí, měli by s ochotou a vstřícností nabízet kvalitní knihovnické a informační služby a celoživotně se vzdělávat, čímž mohou také přispět ke zvýšení prestiže knihovnického povolání. Výuka na knihovnických školách by měla být soustavně aktualizována, aby přilákala co možná největší počet mladých lidí ke studiu tohoto pro společnost důležitého oboru, což by současně pomohlo k omlazení personálu všech typů knihoven.

5. Prestiž knihovnického povolání v České republice v letech 2019/2020

5.1 Vymezení výzkumného problému

Jak již bylo v teoretické části bakalářské práce, především tedy v kapitole *Prestiž knihovnického povolání* shrnuto, veřejné knihovny mají v současné době vedle tradičních funkcí i mnoho funkcí nových. Tyto instituce jsou významnou podporou kulturního a komunitního života v místě jejich působení, poskytují nejen dokumenty tradiční, ale čím dál tím více i dokumenty digitalizované, a mnoha způsoby podporují vzdělávání a rozvoj informační, čtenářské a počítačové gramotnosti. Přestože knihovní pracovníci disponují řadou nových kompetencí z různých vědních oborů a zastávají ve veřejných knihovnách množství rozličných rolí, je knihovnické povolání dlouhodobě finančně spíše podhodnoceno a dostává se mu méně úcty od lidí z řad široké veřejnosti. Knihovnictvo v České republice stárne a veřejným knihovnám se nedaří přilákat nové mladé pracovníky. Jde o společenský problém, jehož vývoj je možné do jisté míry omezit, a to například soustavným realizováním výzkumů, jež jsou pro žádoucí vývoj knihovnické profese a praxe velkým přínosem a bohatým zdrojem informací. Tuzemských i světových výzkumů prestiže povolání, ve kterých by knihovnické povolání figurovalo, se však v současné době nerealizuje mnoho. Výsledky většiny dostupných výzkumů se však shodují na tom, že knihovnické povolání nepatří mezi povolání prestižní. Důvodů zapříčiňujících tuto skutečnost je mnoho, avšak existuje vedle toho i mnoho způsobů, jak tyto společenské problémy řešit.

Tato část bakalářské práce se bude věnovat popisu, analýze a shrnutí výsledků mého výzkumu týkajícího se prestiže knihovnického povolání, který jsem realizovala v průběhu let 2019/2020 v České republice. Tento výzkum by mohl zaplnit onu pomyslnou mezeru mezi výzkumy prestiže knihovnického povolání a pomoci tak žádoucímu vývoji knihovnické praxe.

5.2 Cíl výzkumu

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zhodnotit sociální prestiž knihovnic a knihovníků z menších místních knihoven České republiky, a to v kontextu proměňující se sociální role veřejných knihoven

v současné informační společnosti. Tento výzkum by měl nalézt odpovědi na mnohé otázky, jež jsem zmínila již v teoretické části této práce. Jde především o otázky týkající se problému nedocení knihovnického povolání, nízkého hodnocení prestiže nebo malé oblíbenosti tohoto povolání u mladé generace. Tyto skutečnosti vyplývají z již v minulosti realizovaných výzkumů prestiže povolání.

5.3 Metodologie výzkumu

Výzkum provedený v rámci této bakalářské práce je výzkumem empirickým, tedy dle jedné z možných definic výzkumem, který *operuje s konkrétními údaji o jevech a procesech sociální skutečnosti, s informacemi získanými prostřednictvím určitých metod výzkumu a technik sběru dat*. Současně jde o výzkum základní, tedy výzkum, jehož výsledky přispívají k rozvoji samotné vědy v tom smyslu, že vytváří nové poznatky a současně cenné podklady pro další budoucí zkoumání (Reichel, 2009, s. 32-33).

Co se týče designu výzkumu, rozlišujeme obecně tři základní typy výzkumů, a to výzkum kvantitativní, kvalitativní a smíšený. Zatímco *kvantitativní výzkum staví na náhodném výběru, experimentech a strukturovaném sběru dat prostřednictvím testů, dotazníků či pozorování* (Eger a Egerová, 2017, s. 55), kvalitativní výzkum se snaží objasnit a vysvětlit sociální jevy z pohledu jedinců či skupin, a to především prostřednictvím otevřených otázek v kvalitativně vedených rozhovorech či případových studiích (Eger a Egerová, 2017, s. 15-17). V rámci přípravy mého výzkumu jsem však nakonec zvolila výše zmiňovaný třetí typ výzkumu, tedy výzkum smíšený. Ten kombinuje a propojuje předchozí dva typy výzkumů za účelem lepšího porozumění výzkumnému problému.

Svůj výzkum jsem zahájila vždy kvalitativním šetřením formou polostrukturovaných hloubkových rozhovorů s otevřenými i uzavřenými otázkami. Tato metoda umožnila účastníkům výzkumu svobodně vyjádřit svůj vlastní názor, a to nejen v rámci předem připravených otázek, nýbrž také v rámci otázek doplňujících, jež vyplynuly na základě odpovědí účastníků výzkumu v průběhu rozhovoru. Měla jsem tak možnost proniknout hlouběji do motivů, názorů a postojů jednotlivých účastníků výzkumu.

Druhou, kvantitativní část výzkumu jsem realizovala formou dotazníkového šetření, které oproti kvalitativnímu výzkumu pracuje především s číselnými údaji, jež se dají následně matematicky zpracovat (sčítat, zprůměrovat či vyjádřit v procentech) (Eger a Egerová, 2017, s. 15). Účastníci

byli v rámci této části výzkumu požádáni o vyplnění tabulky obsahující seznam vybraných povolání, a to včetně povolání knihovnického. Vyplňování probíhalo způsobem bodového hodnocení jednotlivých povolání na základě dvou kritérií – míry zodpovědnosti pracovníka a jeho důležitosti pro společnost.

Kvalitativní i kvantitativní část výzkumu jsem nejprve pilotně otestovala, abych si ověřila srozumitelnost a vhodnost jednotlivých otázek a zadání a také stanovila přibližné množství času trvání tohoto výzkumu. V návaznosti na tuto pilotáž jsem upravila znění některých otázek k rozhovoru a ubrala jedno z původních tří hodnotících kritérií v rámci dotazníkového šetření, jímž bylo zhodnocení spravedlivosti příjmů jednotlivých povolání, neboť se kvůli tomuto kritériu značně protáhla celková délka trvání výzkumu.

Pilotáž i hlavní výzkum jsem realizovala vždy na předem domluveném místě, a to v klidném prostředí a v předem domluvený čas. Před samotným zahájením kvalitativní části výzkumu jsem společně s účastníky výzkumu podepsala informovaný souhlas s rozhovorem (viz Příloha A), jehož jeden výtisk obdržel dotazovaný, a prostřednictvím kterého jsem obeznámila dotazované s možností neodpovídat na některé položené otázky nebo kdykoliv požádat o úplné ukončení rozhovoru. Současně jsem dotazované seznámila s tím, že bude rozhovor nahráván na nahrávací zařízení a následně přepsán do písemné podoby, v níž odstraním veškeré identifikující údaje a zachovám tak anonymitu dotazovaného. V samotném závěru rozhovoru jsem každému dotazovanému nabídla následné seznámení s výsledky výzkumu. Po skončení kvalitativní části výzkumu byli dotazovaní požádáni o vyplnění tabulky v rámci dotazníkového šetření. Celková délka výzkumu se pohybovala mezi 30-50 minutami.

O přípravě a realizaci kvalitativní i kvantitativní části výzkumu se ještě podrobněji zmíním v samostatných podkapitolách.

5.3.1 Výběr účastníků výzkumu

Cílovou skupinou tohoto výzkumu byli pracovníci menších místních knihoven, a to konkrétně knihoven nacházejících se ve Středočeském a Plzeňském kraji, v sedmi obcích a jednom městě, jejichž počet obyvatel nepřesahuje 3 500. Mým původním záměrem bylo zhodnotit prestiž knihovnického povolání nejen zevnitř, tedy z pohledu samotných knihovnických pracovníků, nýbrž i zvnějšku, respektive z pohledu uživatelů menších místních knihoven. Z tohoto záměru však sešlo z důvodu probíhající pandemie covidu-19 v České republice, v jejímž průběhu jsem musela

respektovat bezpečí a zdraví jednotlivých účastníků výzkumu. Proto jsem výzkum realizovala pouze po předchozí vzájemné domluvě, a to s pracovníky knihoven. Se všemi jsem se na společném setkání domluvila prostřednictvím e-mailové komunikace.

Jediným kritériem pro výběr účastníků tohoto výzkumu, respektive jednotlivých knihovnic a knihovníků, byla velikost obce, ve které se jejich knihovna nachází. Šlo tedy ve většině případů o obecní a místní knihovny. Pouze v jednom případě jsem rozhovor realizovala v menší městské knihovně. Tato knihovna však funguje již spoustu let ve městě, které statut města získalo teprve před pár lety. Domnívám se tedy, že i knihovního pracovníka z této veřejné knihovny mohu zařadit do relevantního výzkumného vzorku svého výzkumu.

Výzkumu se nakonec zúčastnilo celkem devět knihovnic ve věkových skupinách 35-49 let (tři knihovnice), 50-64 let (tři knihovnice) a 65-84 let (tři knihovnice). Zmíněná věková skladba souvisí především s faktem, že v menších místních knihovnách pracují knihovní pracovníci spíše na zkrácený úvazek, který je dán omezenou otevírací dobou těchto knihoven. Hlavním důvodem genderové nevyváženosti výzkumu je pak vysoká feminizace knihovnického povolání, a to především v rámci výše uvedených věkových skupin a v závislosti na velikosti knihoven. Co se nejvyššího dosaženého vzdělání týče, pět dotazovaných knihovnic má vzdělání středoškolské, a to v jiném než knihovnickém oboru. Zbylé čtyři knihovnice jsou vysokoškolsky vzdělané, nicméně pouze dvě z nich v oboru knihovnickém. Značná část dotazovaných disponuje tzv. knihovnickým minimem, které získaly úspěšným absolvováním příslušného kurzu.

Jednotlivá hlediska variability výzkumného vzorku jsem zanesla do následující tabulky (viz Tabulka 4). Z důvodu zachování anonymity všech účastnic výzkumu jsem nikde v práci neuvedla jejich pravá jména, nýbrž jména kódová, a zařadila je do věkových skupin.

Tabulka 4: Informace o účastnících výzkumu

Účastnice výzkumu	Věková skupina	Nejvyšší dosažené vzdělání	Knihovnické vzdělání	Veřejná knihovna
Alice	35-49	Středoškolské s maturitou	Studuje knihovnický obor	Obecní knihovna
Barbora	65-84	Vysokoškolské	Knihovnické minimum	Místní knihovna
Cecilie	65-84	Vysokoškolské	Knihovnický obor	Obecní knihovna
Dana	65-84	Středoškolské s maturitou	Knihovnické minimum	Obecní knihovna
Eva	50-64	Středoškolské s výučním listem	Knihovnické minimum	Městská knihovna
Františka	50-64	Středoškolské	Knihovnické minimum	Obecní knihovna
Gabriela	50-64	Středoškolské	Knihovnické minimum	Místní knihovna
Helena	35-49	Vysokoškolské	Nemá	Obecní knihovna
Ivana	35-49	Vysokoškolské	Knihovnický obor	Obecní knihovna

5.4 Kvalitativní výzkum formou rozhovorů

Jak jsem již v této kapitole zmínila, výzkum jsem zahájila vždy částí kvalitativní, tedy rozhovorem s jednotlivými účastnicemi výzkumu. Ve většině případů šlo o rozhovory osobní. Pouze v jednom případě jsem realizovala rozhovor prostřednictvím programu Skype, a to z důvodu zajištění bezpečí a zdraví souvisejícího s výše zmíněnou pandemií covidu-19 v České republice. Samotnému rozhovoru předcházelo vždy vytvoření důvěrné atmosféry, a to prostřednictvím vzájemného představení, seznámení dotazované s účelem rozhovoru a jeho časovou náročností, a podepsání informovaného souhlasu s rozhovorem. Předem připravený seznam tazatelských otázek měly dotazované účastnice výzkumu po celou dobu trvání rozhovoru k dispozici. Jednotlivé otázky jsem pokládala všem účastnicím výzkumu vždy ve stejném pořadí. Mluvený projev jsem v průběhu rozhovoru nahrávala na nahrávací zařízení a poté ho doslovně transkribovala (viz Příloha D). Doslovná transkripce je časově velmi náročná procedura, která je však nezbytná pro podrobné vyhodnocení rozhovoru. Důležité informace mimo doslovný protokol jsem zachytila transkripcí komentovanou, a to pomocí zvláštních znaků označujících nápadné příznaky promluvy. V tomto

případě šlo převážně o přestávky a pauzy v mluveném projevu (Hendl, 2016, s. 212-213). Z transkripce rozhovorů jsem současně odstranila veškeré identifikující údaje a věk dotazovaných, abych zachovala jejich anonymitu. Závěr rozhovoru tvořilo vždy mé poděkování účastníci výzkumu a nabídka seznámení s budoucími výsledky výzkumu.

5.4.1 Hlavní výzkumná otázka a otázky tazatelské

Na základě cíle výzkumu, tedy zhodnocení sociální prestiže knihovnic a knihovníků z menších místních knihoven, jsem formulovala hlavní výzkumnou otázku následovně:

Je knihovnické povolání z pohledu knihovnických pracovníků menších místních knihoven v České republice povoláním prestižním?

V návaznosti na tuto otázku jsem sestavila seznam tazatelských otázek k rozhovoru (viz Příloha B) a formulář dotazníkového šetření (viz Příloha C). Otázky k rozhovoru jsem rozdělila do následujících šesti tematických okruhů:

1. Sociodemografické otázky, otázky k navštívené knihovně a vzdělání dotazované/ho knihovnice/knihovníka.
2. Otázky týkající se výběru profese dotazované/ho.
3. Otázky k současné profesi dotazované/ho.
4. Otázky zaměřené na zhodnocení vztahu dotazované/ho s uživateli knihovny.
5. Otázky sloužící ke srovnání knihovnické profese s ostatními profesemi.
6. Otázky zjišťující názor dotazované/ho na budoucnost knihovnické profese.

Jednotlivé tazatelské otázky jsem se snažila formulovat srozumitelně a jednoduše. Nepoužila jsem žádné sugestivní či zavádějící otázky, které by byly formulovány způsobem, že by předem napovídaly očekávanou odpověď (Eger a Egerová, 2017, s. 133). Do seznamu tazatelských otázek jsem nezařadila žádnou otázku, v jejímž znění by se objevilo slovo „prestiž“, a to z důvodu záměru zhodnotit prestiž knihovnického povolání nepřímo.

5.4.2 Analýza odpovědí

Předmětem této podkapitoly bude podrobná analýza odpovědí účastnic výzkumu na jednotlivé tazatelské otázky v rámci rozhovoru s výjimkou několika otázek spadajících do prvního tematického okruhu, jejichž rozboru jsem se věnovala v podkapitole týkající se výběru účastníků výzkumu, tedy konkrétně otázek zjišťujících věkovou a vzdělanostní strukturu výzkumného vzorku. V následujících odstavcích uvedu vždy nejprve konkrétní tazatelskou otázku a v zápětí shrnu obsah odpovědí právě na tuto otázku od všech účastnic výzkumu. Otázky uvedu ve stejném pořadí, v jakém byly pokládány všem účastnicím výzkumu.

Máte odborné knihovnické vzdělání nebo jinou knihovnickou praxi?

Jak jsem již výše zmínila, většina dotazovaných knihovnic nedisponuje knihovnickým vzděláním, avšak značná část z nich absolvovala kurz knihovnického minima, jež v České republice pořádají především knihovny zřizované Ministerstvem kultury a knihovny krajské. Pouze dvě dotazované knihovnice mají knihovnické vzdělání, a jedna v době realizace rozhovoru studovala knihovnický obor. Dotazované pracují na pozici knihovnice již delší dobu, konkrétně v rozmezí 3-46 let.

Myslíte si, že je pro knihovnickou profesi potřebné knihovnické vzdělání?

Dotazované se shodují na tom, že knihovnické vzdělání není pro práci v menší místní knihovně nezbytně nutné. Nicméně je výhodou ho mít, a to především proto, aby knihovní pracovník dokázal nasměrovat fungování a rozvoj knihovny správným směrem. Knihovnické vzdělání či zmíněné knihovnické minimum pomáhají knihovním pracovníkům k udržení žádoucího chodu a rozvoje veřejné knihovny a též k uvědomění si změny role veřejných knihoven v současné informační společnosti. Všechny dotazované knihovnice, které absolvovaly kurz knihovnického minima, jsou za tuto zkušenost vděčné. Prostřednictvím tohoto kurzu se dostaly k důležitým informacím a zdrojům z knihovnického oboru a osvojily si základní podmínky a principy fungování veřejné knihovny.

Popište stručně knihovnu, ve které pracujete, a Vaši současnou pozici/funkci v této knihovně.

Jak je již z popisu výzkumného vzorku zřejmé, všechny dotazované až na jednu výše zmíněnou výjimku pracují v menších místních a obecních knihovnách, jejichž zřizovatelem je obec nebo město, pod které knihovna spadá. Některé z nich popisují svoji knihovnu jako knihovnu venkovskou či jako komunitní a kreativní centrum obce. Dotazované pracují na pozici knihovnice, přičemž se starají o veškerý chod knihovny – akvizici a půjčování knih, správu a organizaci fondu,

osobní i elektronickou komunikaci s uživateli, spolupráci s jinými knihovnami nebo například o pořádání kulturních a jiných společenských akcí pro veřejnost. Fond těchto knihoven je zaměřen všeobecně a převládá v něm orientace na literaturu beletristickou a dětskou.

Vykonávala jste v životě i jinou profesi?

Všechny dotazované knihovnice ve svém životě vykonávaly i jinou než knihovnickou profesi, a to nejčastěji profesi vztahující se k oboru, jenž vystudovaly. Často zmiňovaly například práci v sociálních službách a prodeji, učitelské povolání nebo vydavatelskou činnost. Některé z dotazovaných knihovnic byly v době realizace rozhovoru zaměstnány současně nejen jako knihovnice ve veřejné knihovně, nýbrž i na jiném pracovišti na zkrácený úvazek, a to především z důvodu omezené otevírací doby knihovny, která jim umožňuje mít více pracovních úvazků.

Jak jste se k práci v knihovně dostala? Bylo Vaším přáním pracovat v knihovně?

K práci knihovnic v menších místních knihovnách se dotazované dostaly převážně souhrou náhod a díky naskytnutým příležitostem, nicméně většina z nich o knihovnické profesi již v minulosti nějakou dobu uvažovala. Pro mnohé z nich byla knihovnická profese dokonce celoživotním přáním, které se jim splnilo až v pozdějším věku. Značné části dotazovaných byla práce v knihovně nabídnuta v souvislosti s jejich vlastním odchodem do důchodu, nebo odchodem původního knihovního pracovníka. Některé mladší knihovnice se k této práci dostaly po mateřské či rodičovské dovolené.

Pracuje někdo z Vaší rodiny nebo blízkých lidí také v knihovně?

Pouze jedna dotazovaná knihovnice má rodinného příslušníka, leč vzdáleného, který pracuje ve veřejné knihovně. Rodinní příslušníci dalších dvou dotazovaných kdysi v knihovně pracovali. Ostatní dotazované buď nikoho z knihovnického oboru neznají, nebo mají pouze pár dobrých přátel zaměstnaných také v knihovnách.

Jste se svou profesí v knihovně spokojená?

Všechny dotazované knihovnice dělají svou práci rády, práce ve veřejné knihovně je naplňuje. Jejich spokojenost je dána například tím, že se o veškerý chod knihovny mohou starat samy, a mají tak možnost přizpůsobit prostředí a provoz knihovny svým vlastním požadavkům. Pro Gabrielu je knihovnické povolání dokonce splněním životního snu:

„Maximálně. Opravdu. Je to srdce, je to splnění životního snu. Obrovská radost. Já jsem nikdy

nezažila, co se týká profese, takovou radost, jakou mám, kdykoliv sem vejdu. To jsem opravdu nezažila.”

Připadá Vám práce v knihovně náročná?

Žádná z dotazovaných knihovnic by knihovnické povolání neoznačila za povolání nadmíru náročné. Co se fyzické náročnosti týče, některé knihovnice na tomto místě označily za náročnou pouze příležitostnou manipulaci s těžkými knihami. Práci knihovnice v menší místní knihovně nevnímají jako práci časově či psychicky náročnou, naopak spíše jako velice klidnou. Některé dotazované knihovnice se zmínily o mírné náročnosti knihovnického povolání, spojené s organizací kulturních či jiných společenských akcí v rámci činnosti své knihovny, katalogizací knihovního fondu nebo například zaujetím a udržením uživatelů knihovny.

Co Vás na této profesi baví a co naopak ne?

Dotazované knihovnice se shodují na tom, že je na knihovnické profesi nejvíce baví práce s lidmi, a to jak dospělými, tak i s dětmi. Jsou rády za to, jaká se kolem veřejné knihovny v místě jejího působení vytvořila komunita lidí a přátel, kteří se do knihovny pravidelně vrací a kterým může knihovnice pomoci například s výběrem literatury. Některé knihovnice se zmínily také o zábavnosti vybírání a pořizování nových knih nebo například o rozmanitých možnostech seberealizace v rámci zajištění efektivního provozu a rozvoje knihovny.

Na otázku, co je na knihovnické profesi nebaví, často neznaly dotazované odpověď. Zmínily se pouze o občasném tahání těžkých knih, vyplňování ročních statistických výkazů nebo úklidu v knihovně.

Jaká spatřujete pozitiva a jaká negativa na knihovnické profesi?

Odpovědi na tuto otázku se částečně prolínají s odpověďmi na otázku předchozí či s odpověďmi na některé otázky následující. Za pozitiva knihovnické profese označily dotazované knihovnice například častý kontakt s lidmi a knihami, klidné pracovní prostředí, svobodu práce nebo neustálé dozvídání se nových informací. Pozitivní vliv činnosti knihovnických pracovníků z menších místních knihoven na místní komunitu shrnula ve své odpovědi Ivana:

„Líbí se mi, že dokážeme i motivovat lidi k tomu, aby třeba četli, aby přišli .. udáváme nějaký, vlastně nějaký i trendy v té komunitě nebo v tom ... ty čtenáře. Tak to jo, tak to je hezký, že můžem i nějak ovlivnit názor nebo můžem přispět k tomu, aby tady byla nějaká angažovaná lidská společnost. A vlastně probouzet v těch lidech jako zájem o to místo, ve kterým žiju. Tak to

mi připadá, že je úžasný.”

Negativy knihovnického povolání se, na základě odpovědí dotazovaných, ukázaly například sedavý charakter tohoto povolání, nízké finanční ohodnocení knihovnických pracovníků nebo nedocení knihovnického povolání širokou veřejností.

Jste spokojená s pracovním prostředím a atmosférou v knihovně?

Všechny dotazované knihovnice jsou s pracovním prostředím a atmosférou ve své knihovně spokojené, a to především v souvislosti s tím, že mají možnost přizpůsobit pracovní prostředí a atmosféru v knihovně svým vlastním potřebám. Některé dotazované přesto zmínily i pár nedostatků, s nimiž se jejich knihovny potýkají. Ty však budou předmětem analýzy odpovědí na jinou tazatelskou otázku.

Jaké máte vztahy s kolegy/kolegyněmi v knihovně?

Celkem čtyři dotazované knihovnice nepracují v knihovně samy. Jejich vztahy se spolupracovníky v knihovně jsou výborné, bezkonfliktní, s kolegyněmi se dobře doplňují. Jednu další knihovnici zastupuje ve výjimečných případech kolegyně z obce. Jejich pracovní vztah je opět bezproblémový.

Existuje něco, co Vám na pracovním prostředí vadí a co byste ráda změnila?

Značná část dotazovaných knihovnic pracuje v knihovně nacházející se v nově zrekonstruovaných prostorech a v místnostech, které si dotazované knihovnice zařídily podle svých představ. Nicméně i tyto knihovnice si společně s knihovnicemi pracujícími ve starším prostředí stěžují nejčastěji například na malý prostor knihovny, málo světla u výpůjčního pultu, přílišnou vlhkost v místnostech, nedostatečné zateplení budovy nebo absenci bezbariérového přístupu do knihovny. Jde však převážně o maličkosti, na které si knihovnice buď časem zvykly, nebo je dokážou určitým způsobem řešit.

Připadá Vám práce knihovnice platově adekvátně ohodnocená?

Přestože je většina dotazovaných knihovnic se svým platem víceméně spokojená, považují knihovnické povolání ve srovnání s vlastním pracovním nasazením, mírou zodpovědnosti nebo úrovní vzdělání za povolání neadekvátně či podprůměrně platově ohodnocené. Potvrzují to například následující vybrané odpovědi od Evy a Františky:

„samozřejmě, že bych chtěla mít víc peněz, ale já jsem asi hrozně nenáročná. Ale na druhou stranu, když to srovnáte s platem pokladní támhle, tak určitě jsem nedohodnocená, protože .. ano, ona třeba má hmotnou zodpovědnost, ale já ji mám taky. A .. určitě to vzdělání tam taky hraje nějakou roli. A když si vezmu, co vlastně všechno musím absolvovat. Nevím, no myslím si, že jo. Že bysme měly být ohodnoceny líp. Ale není to stížnost.“

„... když bych to vzala takhle, že ve zprávách slyším, jaká je výše průměrného platu .. tak bych docela ráda ten průměrný plat taky měla.“

Jak se k Vám uživatelé knihovny obecně chovají?

Všechny dotazované knihovnice jsou s uživateli knihovny ve velice dobrém až přátelském vztahu, neboť knihovnu navštěvují převážně uživatelé stálí, kteří se s dotazovanou knihovnicí již delší dobu dobře znají. Za celé roky práce v menších místních knihovnách se knihovnice dostaly do nepatrného konfliktu pouze s několika málo uživateli, a to například z důvodu pozdního vrácení vypůjčených knih či odmítnutí zaplacení plné ceny za registraci do knihovny.

Jak často se dostáváte do kontaktu s uživateli knihovny?

Do kontaktu s uživateli se dostávají dotazované knihovnice velice často. Setkávají se s nimi nejen v rámci otevírací doby knihovny, kdy uživatelé využívají výpůjčních služeb nebo se přijdou s knihovnicí pouze o něčem pobavit, nýbrž také po otevírací době knihovny, a to například v obchodech, kavárnách, na hřištích nebo kulturních a jiných společenských akcích, konajících se buď v příslušné knihovně, nebo v místě jejího působení.

Přichází za Vámi uživatelé knihovny s prosbou o radu?

Přestože je v dnešní době již zcela běžné, že si lidé vyhledávají většinu potřebných informací na internetu, každá z dotazovaných knihovnic se v rámci své knihovnické praxe setkala s několika situacemi, kdy za ní uživatelé knihovny přišli s prosbou o radu. Ve většině případů žádali knihovnici o pomoc s výběrem literatury pro sebe nebo pro své děti. Dotazovaná knihovnice Alice dokonce zpracovala v rámci knihovnické profese několik rešerší pro různé akademické práce. Díky tomu, že se uživatelé s dotazovanými knihovnicemi často dobře znají, chodí za nimi čas od času i s dotazy osobnějšího charakteru. V této souvislosti uvedla například dotazovaná knihovnice Helena dotaz méně zkušené maminky, která se jí, jakožto zkušenější matky, přišla optat na řešení problémů spojených s dětmi. Barbora se setkala s dotazy týkajícími se organizace kulturních akcí či využívání reprografických služeb ve své knihovně.

Jste na svou profesi hrdá?

Většina dotazovaných knihovnic je na svou profesi hrdá. Pouze několik málo dotazovaných s odpovědí na tuto otázku zaváhalo, ale nakonec odpovědělo, že je práce ve veřejné knihovně těší, je pro ně zábavná a dělají ji především z lásky.

Připadá Vám knihovnická profese v porovnání s ostatními profesemi nedoceněná?

Výpovědi všech dotazovaných knihovnic se shodují na tom, že knihovnice vnímají svou profesi za do jisté míry nedoceněnou a přehlíženou. Některé knihovnice však uvedly, že toto tvrzení nemohou generalizovat. Knihovnické profese si méně cení spíše lidé, kteří knihovny nenavštěvují a netuší tak, co všechno knihovnická práce obnáší a jaký je její smysl. Dotazovaná knihovnice Cecílie se již v rámci předchozí otázky zmínila o tomto společenském problému, spojeném s nedoceněním knihovnického povolání následovně:

„Vadí mi tam ten pohled těch uživatelů. Ano, to je tady paní knihovnice, nebo slečna knihovnice no. Tak jo, takový to, když se řekne „ano, to je paní doktorka“ a přitom to vzdělání jako je také na Karlově univerzitě, že jo? A někdo má doktorát nebo tak a prostě .. ale rozhodně to není (,) od normálních lidí to není doceněný.“

Připadá Vám knihovnická profese méně oblíbená v porovnání s ostatními profesemi?

Značná část dotazovaných knihovnic nedokázala na tuto otázku objektivně odpovědět. Ve svých odpovědích se však víceméně shodly na tom, že knihovnické povolání pravděpodobně patří mezi povolání méně oblíbená, nicméně podotkly, že záleží na subjektivním pohledu konkrétního člověka, na jeho zájmech a očekáváních. Alice ve své odpovědi zmiňuje, že knihovnické povolání není nikterak oblíbené především u mladých lidí, a to například z důvodu nižšího finančního ohodnocení:

„Tak a u mladejch lidí moc neslyším, že by chodili studovat knihovnictví, málo. I mezi mými spolužáky, byla většina starších lidí ... a nebo to jsou knihovnice, který to dělaj celej život a to vzdělání nemaj, tak si to dodělávaj, jakoby že se tam jakoby našly, no ale že bych takhle viděla, že by mi někdo řekl z mladejch lidí „já chci studovat knihovnictví“ tak to se mi jako teda nestává.“

„já to říkám furt, to je práce z lásky. Jakože člověk když tam je tak .. prostě to musí mít nějak to srdce prostě pro tu knihovnu otevřený ... bez toho aniž by potřeboval jakoby mít tolik peněz

prostě no.”

Uvažovala jste někdy o změně profese? Co by Vás případně k takovému kroku vedlo? Jaké máte důvody k tomu v knihovnické profesi setrvat?

Vzhledem k tomu, že jsou všechny dotazované knihovnice se svou profesí velice spokojené a práce v knihovně je naplňuje, nemají v současné době žádný důvod ke změně profese. Ba naopak, dvě mladší knihovnice dokonce zmínily, že vidí ve své práci velký potenciál a plánují se proto do knihovnické činnosti více vložit.

Některé knihovnice uvedly, že by je k případné změně profese donutilo snad pouze to, že by se musely odstěhovat, dostaly se do špatných životních podmínek, nebo by z důvodu stáří či ze zdravotních důvodů již nedokázaly knihovnickou práci nadále vykonávat.

Doporučila byste knihovnickou profesi mladému člověku?

Dotazované knihovnice by knihovnickou profesí mladým lidem určitě doporučily, avšak v rámci odpovědi na tuto otázku poznamenaly, že záleží na konkrétním člověku, jeho zájmech a vztahu ke knihám. Knihovnickému oboru či efektivnímu rozvoji veřejných knihoven a jejich služeb by podle dotazovaných knihovnic nepochybně prospělo omlazení knihovního personálu, jak zmínila například knihovnice Eva:

„Je to takový, že ty mladý lidi vlastně dokážou do té knihovny zase dostat ty mladý lidi. Je to pro ten obor asi hodně důležitý, aby ty mladý lidi se do toho dostali a začali tu profesi dělat.”

Jak se bude podle Vás vyvíjet oblíbenost a zájem o knihovnickou profesi do budoucna?

Odpovědi na tuto otázku jsou různé. Tři dotazované knihovnice se domnívají, že zájem o knihovnickou profesi zůstane stále stejný, či že klesne, a to například z důvodu nižšího finančního ohodnocení knihovnických pracovníků. Jiné tři knihovnice zastávají názor, že se knihovnický obor vyvíjí správným směrem, má již dlouhou tradici a před sebou velkou budoucnost. Cecílii vadí pouze fakt, že se kvůli narůstající využívanosti moderních technologií snižuje kontakt knihovnických pracovníků s uživateli. Poslední tři dotazované knihovnice se přiklání k názoru, že knihovnická profese bude pro mladé lidi v budoucnu oblíbenější, avšak pouze za předpokladu, že se veřejné knihovny přizpůsobí nárokům současné informační společnosti. Ke knihovnickému oboru a do veřejných knihoven by dle dotazovaných knihovnic pomohlo přilákat více mladých lidí právě obohacení tradičních výpůjčních služeb o služby nové, tedy například o organizaci kulturních, společenských nebo vzdělávacích akcí pro veřejnost. Knihovnice Barbora tuto skutečnost popsala

následovně:

„v posledních letech je taková tendence, aby ty knihovny, aby to nebyly jenom samoučelně prostě „přijdu si pro knihu, odnesu si knihu, vrátím knihu, vezmu si jinou“, ale právě, aby to byly ty takový komunitní centra, aby se .. aby lidi, dospělí, senioři měli možnost se nějak setkávat, rozvíjet .. takže prostě ty knihovny (,) nebudou jenom tak úzce profilovaný, ale prostě nabalí se na to spousta těch vzdělávacích a kulturních aktivit.“

V médiích se často objevují zprávy týkající se příchodu nových technologií a nutnosti přizpůsobení se tomuto novému trendu. Pociťujete tuto proměnu nějak ve Vaší knihovně?

Knihovny většiny dotazovaných knihovnic disponují kromě klasického knihovního fondu také počítači, internetovým připojením, automatizovaným knihovním systémem (AKS), elektronickým knihovním katalogem či tiskárnou. Pouze jedna dotazovaná knihovnice neviduje knihovní fond své knihovny prostřednictvím AKS, nýbrž pomocí jiného volně dostupného softwaru. Některé dotazované knihovnice uvažují o tom, že v budoucnu zařídí ve své knihovně půjčování elektronických knih, pořídí čtečky elektronických knih nebo jiné moderní technologie jako například virtuální realitu nebo Ozoboty.

Existuje na tomto místě něco, co byste ráda k rozhovoru dodala?

V této fázi rozhovoru již většina knihovnic neměla nic, co by k rozhovoru dodala. Františka se zmínila o tom, že se snaží vzbuzovat v dětských uživateli knihovny lásku ke knihám a knihovně. Ivana vyslovila přání, aby studenti knihovnického oboru v tomto oboru setrvali a měli větší chuť pomáhat v rozvoji veřejných knihoven.

5.5 Kvantitativní výzkum formou dotazníku

Druhou část výzkumu jsem realizovala formou dotazníkového šetření. Důvodem zařazení tohoto šetření do výzkumu byl především můj vlastní zájem o to zkusit provést podobné dotazníkové šetření, jaké pravidelně provádí CVVM, o němž jsem se zmínila již v teoretické části této práce. Dále jsem touto částí výzkumu chtěla vhodně doplnit kvalitativní část realizovanou formou rozhovorů.

5.5.1 Sestavení a vyplňování dotazníku

Při sestavování dotazníku jsem se nechala inspirovat šetřením, které provádí CVVM a prostřednictvím kterého toto výzkumné oddělení zkoumá prestiž povolání mezi českou veřejností. Poslední dostupné šetření provedlo CVVM v červnu roku 2019, v jehož rámci bylo hodnoceno 26 vybraných povolání z hlediska toho, jak si jednotlivých povolání veřejnost váží. Všem účastníkům výzkumu byl v rámci tohoto šetření předložen seznam vybraných povolání společně s následující instrukcí:

Na seznamu jsou uvedena některá povolání. Vyberte povolání, jehož si vážíte nejvíce, a dejte mu 99 bodů. Pak vyberte takové, jehož si vážíte nejméně, a obodujte je číslem 01. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte body od 02 do 98 podle osobního uvážení. (Tuček, 2019)

Ve svém výzkumu jsem z tohoto zadání částečně vycházela. Sestavila jsem nejprve seznam 12 povolání, do kterého jsem kromě povolání knihovnického zařadila povolání různého charakteru – pracovníky ve službách či ve zdravotnictví, technické pracovníky nebo jiné pomocné či kvalifikované pracovníky z různých oborů. Vybraná povolání jsem zanesla do hodnotící tabulky obsahující kromě sloupečku s povoláními další dva sloupečky s hodnotícími kritérii, a to konkrétně s mírou zodpovědnosti pracovníka a jeho důležitostí pro společnost, jež mají značný vliv na hodnocení prestiže povolání. Na základě jejich hodnocení lze do jisté míry určit to, jak si lidé povolání váží, zda je obdivují a zda tato povolání mají na lidi pozitivní sociální vliv. Každá dotazovaná obdržela v rámci dotazníkového šetření papír s výše popsanou tabulkou, které předchází následující instrukce:

V následující tabulce je uvedeno 12 různých povolání. Důkladně si jejich seznam prohlédněte. Vedle sloupečku s povoláními se nachází dva sloupečky s hodnotícími kritérii. Každý z těchto dvou sloupečků vyplňte následujícím způsobem:

Vyberte vždy povolání, které hodnotíte v závislosti na daném kritériu nejlépe, a tomu dejte 20 bodů. Poté vyberte povolání, které hodnotíte nejhůře, a obodujte ho číslem 1 nebo jiným nízkým číslem od jedničky do dvacítky. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřadte body od 2 do 19 dle osobního uvážení. Pokud možno využijte celý rozsah hodnot, tzv. nízké, střední i vysoké hodnocení.

Účastnice výzkumu měly na vyplnění tabulky neomezené množství času. V průměru jim však vyplňování zabralo přibližně 6 minut.

5.5.2 Analýza odpovědí

V následujících dvou tabulkách (viz Tabulka 5 a 6) jsou uvedena bodová hodnocení vybraných povolání od všech devíti účastnic výzkumu. První z nich zobrazuje hodnocení míry zodpovědnosti pracovníka, druhá zachycuje hodnocení jeho důležitosti pro společnost.

Tabulka 5: Hodnocení míry zodpovědnosti pracovníka

Povolání	Účastnice								
	Alice	Barbora	Cecílie	Dana	Eva	Františka	Gabriela	Helena	Ivana
Bankovní úředník/úřednice	17	10	17	10	16	15	14	10	11
Knihovník/knihovnice	16	8	12	15	13	20	15	15	15
Kuchař/kuchařka	3	13	10	10	12	15	14	10	12
Lékař/lékařka	20	20	20	20	20	20	20	20	20
Poslanec/poslankyně	15	11	19	5	14	1	17	20	18
Prodavač/prodavačka	5	1	10	12	10	15	14	10	1
Programátor/programátorka	4	12	15	10	15	18	14	15	13
Učitel/učitelka	16	16	18	18	18	19	16	18	20
Uklízeč/uklízečka	1	5	1	1	1	10	1	2	2
Vědec/vědkyně	19	15	15	20	17	19	18	20	19
Zahradník/zahradnice	2	9	10	10	12	10	14	1	10
Zdravotní bratr/sestra	18	14	18	18	19	18	19	19	18

Tabulka 6: Hodnocení důležitosti pracovníka pro společnost

Povolání	Účastnice								
	Alice	Barbora	Cecílie	Dana	Eva	Františka	Gabriela	Helena	Ivana
Bankovní úředník/úřednice	17	10	18	5	16	15	15	1	12
Knihovník/knihovnice	16	12	17	10	13	20	15	20	15
Kuchař/kuchařka	12	13	17	10	12	15	15	15	12
Lékař/lékařka	20	20	20	20	20	20	20	18	20
Poslanec/poslankyně	13	9	18	5	15	1	15	20	15
Prodavač/prodavačka	11	1	17	7	11	15	15	15	5
Programátor/programátorka	15	15	18	5	14	20	15	15	13
Učitel/učitelka	14	18	19	18	18	20	15	20	20
Uklízeč/uklízečka	9	7	18	8	10	15	10	15	10
Vědec/vědkyně	18	19	19	20	17	20	18	20	20
Zahradník/zahradnice	10	11	17	2	1	10	1	15	10
Zdravotní bratr/sestra	19	17	20	18	19	20	19	18	18

Ze získaných dat jsem určila aritmetický průměr a výběrovou směrodatnou odchylku pro jednotlivá povolání (viz Tabulka 7). Aritmetický průměr sděluje informaci o průměrném hodnocení a výběrová směrodatná odchylka vypovídá o míře odlišnosti jednotlivých hodnocení od tohoto průměru. Dle průměrných hodnocení a odchylek jsem určila pořadí jednotlivých povolání. V rámci průměru jako první v pořadí hodnotím to povolání, které má nejvyšší průměrné hodnocení, a v rámci odchylky to, jenž má hodnotu odchylky naopak nejmenší. Na základě hodnocení všech účastnic výzkumu dosáhlo povolání knihovníka/knihovnice v rámci míry zodpovědnosti průměrného hodnocení 14,33 a v rámci důležitosti pro společnost průměrného hodnocení 15,33. Ukázalo se tedy jako povolání s pátou nejvyšší mírou zodpovědnosti a současně jako páté nejdůležitější pro společnost. Jednotlivá hodnocení knihovnického povolání se lišila v rámci vybrané skupiny povolání průměrně. Na tato umístění měla vliv zejména účastnice výzkumu Františka, která v obou kritériích ohodnotila knihovníka/knihovnici číslem 20.

Tabulka 7: Průměry, výběrové směrodatné odchylky a pořadí jednotlivých povolání

Povolání	Míra zodpovědnosti pracovníka				Důležitost pro společnost			
	Průměr	Pořadí	Odchylka	Pořadí	Průměr	Pořadí	Odchylka	Pořadí
Bankovní úředník/úřednice	13,33	6	3,08	6	12,11	9	5,80	10
Knihovník/knihovnice	14,33	5	3,24	7	15,33	5	3,39	6
Kuchař/kuchařka	11,00	9	3,50	8	13,44	7	2,19	5
Lékař/lékařka	20,00	1	0,00	1	19,78	1	0,67	1
Poslanec/poslankyně	13,33	6	6,54	12	12,33	8	6,18	12
Prodavač/prodavačka	8,67	10	5,20	11	10,78	11	5,43	9
Programátor/programátorka	12,89	8	4,01	9	14,44	6	4,13	8
Učitel/učitelka	17,67	4	1,41	2	18,00	4	2,18	4
Uklízeč/uklízečka	2,67	12	3,04	5	11,33	10	3,74	7
Vědec/vědkyně	18,00	2	1,94	4	19,00	2	1,12	3
Zahradník/zahradnice	8,67	10	4,33	10	8,56	12	5,94	11
Zdravotní bratr/sestra	17,89	3	1,54	3	18,67	3	1,00	2

Prestiž každého z vybraných povolání určíme jako průměr míry zodpovědnosti a důležitosti pro společnost. V následující tabulce (viz Tabulka 8) jsou uvedeny průměry, odchylky a pořadí v rámci kritéria prestiže. Povolání knihovníka/knihovnice dosáhlo (průměrně) prestiže 14,83, což z něj dělá z výběru 12 různých povolání páté nejprestižnější. Ovšem je nutné brát tento údaj s rezervou a vzít v potaz i směrodatnou odchylku, která je ve srovnání s ostatními profesemi velmi vysoká a zařadila knihovnickou profesi až na deváté místo. To ilustruje, že prestiž knihovnického povolání se názor od názoru různí.

Tabulka 8: Hodnocení prestiže knihovnického povolání

Povolání	Průměr	Pořadí	Odchylka	Pořadí
Bankovní úředník/úřednice	12,72	8	4,31	11
Knihovník/knihovnice	14,83	5	2,90	9
Kuchař/kuchařka	12,22	9	2,31	5
Lékař/lékařka	19,89	1	0,33	1
Poslanec/poslankyně	12,83	6	6,33	12
Prodavač/prodavačka	9,72	10	4,97	8
Programátor/programátorka	13,67	7	3,46	10
Učitel/učitelka	17,83	4	1,71	7
Uklízeč/uklízečka	7,00	12	2,63	3
Vědec/vědkyně	18,50	2	1,30	4
Zahradník/zahradnice	8,61	11	2,48	6
Zdravotní bratr/sestra	18,28	3	1,12	2

5.6 Interpretace výsledků

V této podkapitole se pokusím stručně shrnout a integrovat výsledky kvalitativního a kvantitativního výzkumu a zodpovědět na základě těchto výsledků hlavní výzkumnou otázku.

Ačkoliv se v některých otázkách kvalitativního výzkumu knihovnice ve svých názorech různí, což je dáno například jejich věkem nebo velikostí knihovny, ve které pracují, je při analýze výsledků patrné, že přestože jsou si knihovnice vědomy nízké informovanosti společnosti o knihovnické profesi a jejího nedocení, mají svou profesi rády a nechtěly by ji měnit. Jsou ochotny i přes nižší platové ohodnocení v knihovnické profesi setrvat, neboť ji dělají převážně z lásky ke knihám a lidem, a své povolání berou jako poslání. Všechny účastnice se shodují na tom, že se knihovnická profese v porovnání s ostatními profesemi jeví jako pravděpodobně méně oblíbená a že většina mladých lidí se zřejmě pro knihovnickou profesi v budoucnu nerozhodne, a to například kvůli zmíněným stereotypům nebo nízkému finančnímu ohodnocení. Zájem mladých lidí však částečně udává i prestiž oboru. Z rozhovorů se tak ukazuje, že knihovnické povolání má v současné době prestiž nízkou.

Na základě hodnocení kvantitativního výzkumu lze usoudit, že knihovnice hodnotí svou práci jako velice důležitou a jako práci s vysokou mírou zodpovědnosti. Při použití výše definovaného vztahu pro prestiž, závislého na kritériích zodpovědnosti a důležitosti, z vybraných 12 povolání se profese knihovníka/knihovnice umísťuje na pátém místě. Při pohledu do tabulek (viz Tabulky 5, 6 a 7) je vidět, že názory knihovnic se víceméně shodují v prvních pěti povoláních nejdůležitějších pro

společnost a s nejvyšší mírou zodpovědnosti (nízká hodnota výběrové směrodatné odchylky v Tabulce 7), a naopak různí v povoláních ostatních. Důležité je brát v potaz i jisté nadhodnocení vlastní profese, neboť málokdo by svou profesi úmyslně označil za nedůležitou či bez zodpovědnosti. Též je podstatné srovnání Tabulky 8 s Tabulkou 1, neboť se v pořadí prestiže povolání do značné míry shodují, a proto pozici knihovnického povolání v tabulce prestiže, kterou účastnice výzkumu svým hodnocením stanovily, lze brát vážně.

Při integraci výsledků z obou výzkumů docházím k závěru, že knihovnické povolání by podle dotazovaných knihovnic v současné době zasluhovalo vyšší míru prestiže, než se mu dostává. Důvod tohoto problému byl odhalen při kvalitativním výzkumu, kdy účastnice jasně poukázaly na to, že o knihovnické profesi je ve společnosti obecně nízké povědomí. Knihovnické povolání však z pohledu knihovnických pracovníků menších místních knihoven v České republice patří do skupiny povolání s vyšší mírou prestiže.

6. Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zhodnotit sociální prestiž knihovnic a knihovníků z menších místních knihoven České republiky, a to v kontextu proměňující se sociální role veřejných knihoven v současné informační společnosti, a též zodpovědět hlavní výzkumnou otázku: *„Je knihovnické povolání z pohledu knihovnických pracovníků menších místních knihoven v České republice povoláním prestižním?“*.

V teoretické části této bakalářské práce byla představena role veřejných knihoven v současné informační společnosti a popsána aktuální situace a budoucnost knihovnického povolání v České republice. Dále zde byly zmíněny problémy sociální stratifikace a nízké prestiže knihovnického povolání spolu s výsledky z dlouhodobých světových i tuzemských výzkumů, a nakonec uvedeny hlavní příčiny a možnosti řešení těchto problémů.

Ve výzkumné části byl uveden popis, analýza a shrnutí výsledků výzkumu prestiže knihovnického povolání realizovaného v průběhu let 2019/2020. Celý výzkum se skládal ze dvou výzkumných částí – kvalitativní a kvantitativní. V rámci kvalitativního výzkumu byly provedeny rozhovory s devíti knihovnicemi z menších místních knihoven, jejichž odpovědi byly následně zanalyzovány. V rámci kvantitativního výzkumu bylo sestaveno dotazníkové šetření, v němž měly knihovnice ohodnotit 12 vybraných povolání, a to včetně povolání knihovnického dle míry zodpovědnosti a důležitosti pro společnost. Výsledky dotazníků byly též zanalyzovány. V závěru byly shrnuty výsledky obou částí výzkumu a zodpovězena hlavní výzkumná otázka.

Na základě výsledků tohoto výzkumu porovnaných s jinými v minulosti realizovanými výzkumy prestiže povolání bylo zjištěno, že knihovnická profese je v současné informační společnosti stále ovlivněna mnohými stereotypy a zejména malou informovaností veřejnosti o její náplni. Účastnice výzkumu ohodnotily knihovnickou profesi jako páté nejprestižnější povolání z uvedených 12 povolání a shodly se na názoru, že si knihovnické povolání zaslouhuje vyšší míru prestiže, než se mu aktuálně dostává.

Tato práce se však zabývala v rámci výzkumné části pouze názory knihovnických pracovníků. V budoucnu by proto mohla být vhodně rozšířena o výzkum zaměřený na názory uživatelů menších místních knihoven a též osob, které služby těchto knihoven například vůbec nevyužívají.

7. Použité zdroje

BRENNER, Vladimír a Milan HROUDA. Věda a vysokoškolské vzdělání v prestiži povolání (Pokračování). *Sociologický časopis*. 1968, 4(1), s. 43-50. Dostupné také z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1968/01/04.pdf>

CEJPEK, Jiří. Informace. CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2005, s. 23. ISBN 80-246-1037-X.

CEJPEK, Jiří. K vývoji knihovnicko-informačního vzdělání a povolání. CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2005, s. 199. ISBN 80-246-1037-X.

CEJPEK, Jiří. K vývoji knihovnicko-informačního vzdělání a povolání. CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2005, s. 203. ISBN 80-246-1037-X.

CEJPEK, Jiří. K vývoji knihovnicko-informačního vzdělání a povolání. CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přepracované vydání. Praha: Karolinum, 2005, s. 206-212. ISBN 80-246-1037-X.

CEJPEK, Jiří. Vybrané kapitoly z obecných dějin knihoven a knihovnictví. CEJPEK, Jiří, Ivan HLAVÁČEK a Pravoslav KNEIDL. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 51-52. ISBN 80-7184-163-3.

CEJPEK, Jiří. Vývoj knihoven a knihovnictví v Československu v letech 1918-1938. CEJPEK, Jiří, Ivan HLAVÁČEK a Pravoslav KNEIDL. *Dějiny knihoven a knihovnictví v českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha: Karolinum - nakladatelství Univerzity Karlovy, 1998, s. 152. ISBN 80-7184-163-3.

CELBOVÁ, Ludmila. Digitální knihovna. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000854&local_base=KTD.

ČERVENKA, Jan. Prestiž vlastního povolání v hlavním zaměstnání v ČR. *Časopis výzkumu a aplikací v profesionální bezpečnosti* [online]. 2018, 11(Kvalita pracovního života 2018) [cit. 2020-04-25]. ISSN 1803-3687. Dostupné z: <https://www.bozpinfo.cz/josra/prestiz-vlastniho-povolani-v-hlavnim-zamestnani-v-cr>

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017, s. 15-17. ISBN 978-80-261-0735-4.

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017, s. 55. ISBN 978-80-261-0735-4.

EGER, Ludvík a Dana EGEROVÁ. *Základy metodologie výzkumu*. 2. přepracované a rozšířené vydání. V Plzni: Západočeská univerzita, 2017, s. 133. ISBN 978-80-261-0735-4.

Evropský průvodce kompetencemi v oboru knihovnických a informačních služeb. Praha: Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR, 2006, s. 15-16. Aktuality SKIP, 23. svazek. ISBN 80-85851-17-2.

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Vydání první, aktualizované a rozšířené. Praha: Argo, 2013, s. 398. ISBN 978-80-257-0807-1. Dostupné také z: <http://kramerius.cuni.cz/uuid/uuid:843db7c4-7519-41d2-a9ff-453b55e7378d>

GIDDENS, Anthony, SUTTON, Philip W., ed. *Sociologie*. Vydání první, aktualizované a rozšířené. Praha: Argo, 2013, s. 403-434. ISBN 978-80-257-0807-1. Dostupné také z: <http://kramerius.cuni.cz/uuid/uuid:843db7c4-7519-41d2-a9ff-453b55e7378d>

GUTTMAN, Cynthia. Education in and for the information society. *UNESCO Publications for the World Summit on the Information Society* [online]. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 2003, s. 6 [cit. 2019-10-24]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001355/135528e.pdf>

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 128-130. ISBN 978-80-262-0982-9.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016, s. 212-213. ISBN 978-80-262-0982-9.

CHOWDHURY, G. G., Paul F. BURTON, David MCMENEMY a Alan POULTER. The future of libraries. *Librarianship: an introduction*. London: Facet Publishing, 2008, s. 43. ISBN 978-1-85604-617-6.

CHOWDHURY, G. G., Paul F. BURTON, David MCMENEMY a Alan POULTER. Research in librarianship. *Librarianship: an introduction*. London: Facet Publishing, 2008, s. 286. ISBN 978-1-85604-617-6.

JACIMOVIĆ, Jelena a Ružica PETROVIĆ. Stereotypes of Librarians in the General Public, in Popular Culture and Scientific Literature of the Librarianship. *INFOtheca - Journal of Informatics & Librarianship* [online]. 2014, 15(1), s. 59a-60a [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/320567637_Stereotypes_of_Librarians_in_the_General_Public_in_Popular_Culture_and_Scientific_Literature_of_the_Librarianship

Jaké postavení ve společnosti a jakou reputaci ve světě mají knihovníci a informační pracovníci? *Čtenář: měsíčník pro práci s knihou* [online]. 1993, 45(4), s. 110-115 [cit. 2020-05-10]. ISSN 0011-2321. Dostupné z: <https://kramerius-vs.nkp.cz/view/uuid:47c7f2f0-32e3-11e6-b821-5ef3fc9bb22f?page=uuid:7fdf9760-32e8-11e6-a3d3-001018b5eb5c>

JONÁK, Zdeněk. Globální vesnice. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000455&local_base=KTD.

JONÁK, Zdeněk. Informační společnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-09-25]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000468&local_base=KTD.

JONÁK, Zdeněk. Informatizace. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-09-28]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000474&local_base=KTD.

KAPR, Jaroslav. Obecná struktura prestiže povolání v Československu. MACHONIN, Pavel a kolektiv. *Československá společnost: sociologická analýza sociální stratifikace*. Bratislava: Epona, 1969, s. 381-386. Dostupné také z: <http://www.digitalniknihovna.cz/mzk/uuid/uuid:ada5b974-a671-11e1-ac9a-0050569d679d>

KAPR, Jaroslav. Prestiž povolání. *Sociologický časopis* [online]. Praha, 1967, 3(6), s. 740-742 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://sreview.soc.cas.cz/pdfs/csr/1967/06/07.pdf>

KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA*. 2., zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012, s. 16. ISBN 978-80-7050-612-7. Dostupné také z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/IFLA/Smernice_IFLA_DEF_2012.pdf

KOONTZ, Christie a Barbara GUBBIN. *Služby veřejných knihoven: směrnice IFLA*. 2., zcela přeprac. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky - Knihovnický institut, 2012, s. 88. ISBN 978-80-7050-612-7. Dostupné také z: http://knihovnam.nkp.cz/docs/IFLA/Smernice_IFLA_DEF_2012.pdf

KUČEROVÁ, Helena. Automatizovaný knihovní systém. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2019-12-04]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000085&local_base=KTD.

Kultura České republiky 2018 v číslech: vybrané údaje ze statistických šetření [online]. Praha: Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, ©2019 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2019/05/Kultura_v_cislech_2018_web.pdf

Library Professionals: Facts & Figures: 2019 Fact Sheet [online]. Washington, DC: Department for Professional Employees, AFL-CIO, 2019, s. 4 [cit. 2020-05-11]. Dostupné z: <https://static1.squarespace.com/static/5d10ef48024ce300010f0f0c/t/5d1bb02b4942c60001ba93ea/1>

[562095659756/Library+Workers+Facts++Figures+2019.pdf](#)

Média, publicistika a knihovnictví. *NSP: Národní soustava povolání* [online]. Ministerstvo práce a sociálních věcí, ©2017 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: <https://nsp.cz/odborny-smer/media-publicistika-a-knihovnictvi>

NEWBUTT, Sarah a Barbara SEN. What impressions do young people have of librarianship as a career? *Strategies for Regenerating the Library and Information Profession* [online]. Berlin, Boston: De Gruyter Saur, 2009, s. 46-56 [cit. 2020-05-08]. DOI: 10.1515/9783598441776.1.46. ISBN 978-3-598-44177-6. Dostupné z: <https://www.degruyter.com/view/book/9783598441776/10.1515/9783598441776.1.46.xml>

PILLEROVÁ, Vladana. Platová situace v knihovnách – výsledky Analýzy věkové, vzdělanostní a mzdové struktury pracovníků knihoven. *Bulletin SKIP* [online]. 2017, roč. 26, č. 4 [cit. 2020-03-13]. ISSN 1213-5828. Dostupné z: <https://bulletinskip.skipcr.cz/node/283>

PLANKOVÁ, Jindra. Knihovník. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2020-03-01]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000737&local_base=KTD.

Platové tabulky a třídy státních zaměstnanců 2020. *Pracomat.cz: když chcete pracovat!* [online]. ©2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.pracomat.cz/poradna/pro-pracujici/228-platy-statnich-zamestnancu.html>

Průměrné mzdy - 4. čtvrtletí 2019: Průměrná mzda vzrostla reálně o 3,6 %. *Český statistický úřad* [online]. Český statistický úřad, 06. 03. 2020 [cit. 2020-03-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-4-ctvrtleti-2019#>

Představení. *NSK: Národní soustava kvalifikací* [online]. NÚV a TREXIMA, ©2006-2014, 08. 01. 2014 [cit. 2020-03-07]. Dostupné z: <http://www.narodnikvalifikace.cz/predstaveni>

REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009, s. 32-33. Sociologie. ISBN 978-80-247-3006-6.

REITZ, Joan, M. *ODLIS-Online Dictionary for Library and Information Science* [online]. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO, c2004-2014 [cit. 2019-09-28]. Dostupné z: https://www.abc-clio.com/ODLIS/odlis_d.aspx

RICHTER, Vít a Vladana PILLEROVÁ. *Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR 2016/2017: zpráva z průzkumu* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2017, s. 10-11 [cit. 2020-03-20]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/copy3_of_Analza_Vzdlavani_zprva_2017_DEF.pdf

RICHTER, Vít a Vladana PILLEROVÁ. *Analýza mzdové, věkové a vzdělanostní struktury pracovníků knihoven v ČR 2016/2017: zpráva z průzkumu* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2017, s. 12 [cit. 2020-05-10]. Dostupné z: https://ipk.nkp.cz/docs/copy3_of_Analza_Vzdlavani_zprva_2017_DEF.pdf

RŮŽIČKA, Jan. Vliv informatizace na knihovnictví. *Inflow: information journal* [online]. 2010 [cit. 2019-12-04]. ISSN 1802-9736. Dostupné z: <http://www.inflow.cz/vliv-informatizace-na-knihovnictvi>

SARKANEN, Anneli. "The Three 'S's': Shhh, Shelve, and Stamp" *An investigation of the extent to which the public view the role of the librarian is influenced by the media.* [online]. Sheffield, 2005, s. 55-56 [cit. 2020-05-08]. Dostupné z: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.101.9123&rep=rep1&type=pdf>. The University Of Sheffield.

SKENDERIJA, Sasha. *Knihovny v novych akademickych znalostnich prostredich. Cornell Law Faculty Working Papers* [online]. 2005, (38) [cit. 2019-11-28]. Dostupné z: https://scholarship.law.cornell.edu/clsops_papers/38/

SMITH, Tom W. a Jaesok SON. *Measuring Occupational Prestige on the 2012 General Social Survey* [online]. NORC at the University of Chicago, 2014, s. 2-31 [cit. 2020-05-10]. GSS Methodological Report, No. 122. Dostupné z: <http://gss.norc.org/Documents/reports/methodological-reports/MR122%20Occupational%20Prestige.pdf>

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: problém, vybrané teorie, výzkum.* Praha: Karolinum,

2000, s. 13-25. ISBN 80-246-0025-0.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: problém, vybrané teorie, výzkum*. Praha: Karolinum, 2000, s. 27. ISBN 80-246-0025-0.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Sociální stratifikace: problém, vybrané teorie, výzkum*. Praha: Karolinum, 2000, s. 125-128. ISBN 80-246-0025-0.

ŠTÁDLEROVÁ, Daniela. *Osobnost knihovníka. Jeho obraz v literatuře a filmu*. Plzeň, 2013, s. 35-36. Dostupné také z: <https://dspace5.zcu.cz/bitstream/11025/8743/1/BP%20Stadlerova%20Daniela.pdf>. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni, Fakulta filozofická, Katedra filozofie. Vedoucí práce Helena Šlesingerová.

TUČEK, Milan a Pavel MACHONIN. Prestiž povolání v České republice v roce 1992. *Sociologický časopis*. 1993, 29(3), s. 367-373. ISSN 0038-0288. Dostupné také z: www.jstor.org/stable/41130908

TUČEK, Milan. *Prestiž povolání - červen 2019: tisková zpráva*. Praha: Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, 2019. Dostupné také z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a4986/f9/eu190724.pdf

URBAN, Petr. *Prestiž knihovnické profese*. Brno, 2017, s. 47-50. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Ladislava Zbiejczuk Suchá.

URBAN, Petr. *Prestiž knihovnické profese*. Brno, 2017, s. 71-72. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav české literatury a knihovnictví, Kabinet informačních studií a knihovnictví. Vedoucí práce Ladislava Zbiejczuk Suchá.

VYMĚTAL, Jan. *Současné informační prostředí*. VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 15. ISBN 978-80-7357-520-5.

VYMĚTAL, Jan. *Současné informační prostředí*. VYMĚTAL, Jan. *Informační zdroje v odborné literatuře*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 17. ISBN 978-80-7357-520-5.

8. Seznam tabulek

Tabulka 1: Prestiž povolání (průměrné bodové hodnocení) v letech 2004-2019.....	27
Tabulka 2: Prestiž povolání v roce 1967 řazená podle NORC skóre.....	31
Tabulka 3: Postavení profesí podle pořadí profesionálního hodnocení a prestiže.....	34
Tabulka 4: Informace o účastnících výzkumu.....	41
Tabulka 5: Hodnocení míry zodpovědnosti pracovníka.....	52
Tabulka 6: Hodnocení důležitosti pracovníka pro společnost.....	52
Tabulka 7: Průměry, výběrové směrodatné odchylky a pořadí jednotlivých povolání.....	53
Tabulka 8: Hodnocení prestiže knihovnického povolání.....	54

9. Seznam příloh

Příloha A: Informovaný souhlas s rozhovorem.....	66
Příloha B: Seznam tazatelských otázek k rozhovoru.....	67
Příloha C: Formulář dotazníkového šetření.....	69
Příloha D: Přepisy rozhovorů (v samostatném dokumentu)	

Příloha A: Informovaný souhlas s rozhovorem

Vážená paní, vážený pane,

jsem studentkou oboru Informační studia a knihovnictví na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V současné době píši bakalářskou práci s názvem „*Prestiž knihovnického povolání v současné informační společnosti (výzkum v menších místních knihovnách)*“.

Součástí mé bakalářské práce je výzkumný polostrukturovaný rozhovor. V této souvislosti bych Vás ráda požádala o účast na rozhovoru, která je dobrovolná a spočívá v zodpovězení mnou předem připravených otázek. Na položené otázky můžete kdykoliv odmítnout odpovědět nebo požádat o úplné ukončení rozhovoru.

Celý rozhovor bude nahráván na nahrávací zařízení a následně přepsán do písemné podoby. Veškerá osobní data a data získaná z rozhovoru budou použita pouze mnou a to v rámci výše zmíněné bakalářské práce. Záznam rozhovoru bude uložen na mém vlastním datovém úložišti a nebude přístupný žádné třetí osobě. Po přepsání rozhovoru do písemné podoby bude jeho záznam zničen. Rozhovor bude důvěrný. V jeho přepise odstraním veškeré identifikující údaje a v samotné bakalářské práci zachovám anonymitu dotazované/ho.

Na Vaše doplňující otázky před provedením rozhovoru ráda odpovím.

Tímto Vás žádám o poskytnutí dobrovolného souhlasu s účastí na rozhovoru.

Jméno a podpis dotazující:

Jméno a podpis dotazované/ho:

Místo a datum:

Jeden výtisk tohoto formuláře obdrží dotazovaná/ý.

Příloha B: Seznam tazatelských otázek k rozhovoru

Sociodemografické otázky, otázky k navštívené knihovně a vzdělání dotazované/ho knihovnice/knihovníka:

1. Kolik je Vám let?
2. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
3. Máte odborné knihovnické vzdělání nebo jinou knihovnickou praxi?
4. Myslíte si, že je pro knihovnickou profesi potřebné knihovnické vzdělání?
5. Popište stručně knihovnu, ve které pracujete, a Vaši současnou pozici/funkci v této knihovně.

Výběr profese:

1. Vykonával/a jste v životě i jinou profesi?
2. Jak jste se k práci v knihovně dostal/a? Bylo Vaším přáním pracovat v knihovně?
3. Pracuje někdo z Vaší rodiny nebo blízkých lidí také v knihovně?

Současná profese dotazované/ho:

1. Jste se svou profesí v knihovně spokojený/á?
2. Pripadá Vám práce v knihovně náročná?
3. Co Vás na této profesi baví a co naopak ne?
4. Jaká spatřujete pozitiva a jaká negativa na knihovnické profesi?
5. Jste spokojený/á s pracovním prostředím a atmosférou v knihovně?
6. Jaké máte vztahy s kolegy/kolegyněmi v knihovně?
7. Existuje něco, co Vám na pracovním prostředí vadí a co byste rád/a změnil/a?
8. Pripadá Vám práce knihovnice/knihovníka platově adekvátně ohodnocená?

Vztah s uživateli knihovny:

1. Jak se k Vám uživatelé knihovny obecně chovají?
2. Jak často se dostáváte do kontaktu s uživateli knihovny?
3. Přichází za Vámi uživatelé knihovny s prosbou o radu?

Srovnání s ostatními profesemi:

1. Jste na svou profesi hrdá/ý?

2. Připadá Vám knihovnická profese v porovnání s ostatními profesemi nedoceněná?
3. Připadá Vám knihovnická profese méně oblíbená v porovnání s ostatními profesemi?
4. Uvažoval/a jste někdy o změně profese? Co by Vás případně k takovému kroku vedlo? Jaké máte důvody k tomu v knihovnické profesi setrvat?
5. Doporučil/a byste knihovnickou profesi mladému člověku?

Budoucnost knihovnické profese:

1. Jak se bude podle Vás vyvíjet oblíbenost a zájem o knihovnickou profesi do budoucna?
2. V médiích se často objevují zprávy týkající se příchodu nových technologií a nutnosti přizpůsobení se tomuto novému trendu. Pociťujete tuto proměnu nějak ve Vaší knihovně?

Existuje na tomto místě něco, co byste rád/a k rozhovoru dodal/a?

Příloha C: Formulář dotazníkového šetření

Jméno a podpis dotazované/ho:

V následující tabulce je uvedeno 12 různých povolání. Důkladně si jejich seznam prohlédněte. Vedle sloupečku s povoláními se nachází dva sloupečky s hodnotícími kritérii. Každý z těchto dvou sloupečků vyplňte následujícím způsobem:

Vyberte vždy povolání, které hodnotíte v závislosti na daném kritériu nejlépe, a tomu dejte 20 bodů. Poté vyberte povolání, které hodnotíte nejhůře, a obodujte ho číslem 1 nebo jiným nízkým číslem od jedničky do dvacítky. Poté postupujte odshora dolů a všem zbývajícím přiřaďte body od 2 do 19 dle osobního uvážení. Pokud možno využijte celý rozsah hodnot, tzv. nízké, střední i vysoké hodnocení.

	Míra zodpovědnosti pracovníka	Důležitost pro společnost
Bankovní úředník/úřednice		
Knihovník/knihovnice		
Kuchař/kuchařka		
Lékař/lékařka		
Poslanec/poslankyně		
Prodavač/prodavačka		
Programátor /programátorka		
Učitel/učitelka		
Uklízeč/uklízečka		
Vědec/vědkyně		
Zahradník/zahradnice		
Zdravotní bratr/sestra		